

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce

**Právní kontinuita Československé republiky
v letech 1938 - 1945**

Bc. Vendula Pospíšilová

Plzeň 2018

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA PRÁVNÍCH DĚJIN

Studijní program: Právo a právní věda

Obor: Právo

Vedoucí práce: JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová, Ph.D.

Diplomová práce

Právní kontinuita Československé republiky

v letech 1938 - 1945

Bc. Vendula Pospíšilová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Vendula POSPÍŠILOVÁ**
Osobní číslo: **R13M0190P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Právní kontinuita Československé republiky v letech 1938 - 1945**
Zadávací katedra: **Katedra právních dějin**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Vznik teorie právní a politické kontinuity
3. Historický exkurz do období První republiky
4. Zahraniční politika Československé republiky a Mnichovská dohoda
5. Československá exilová vláda a procesy jejího uznání
6. Dekretální normotvorba prezidenta republiky
7. Dekrety prezidenta republiky po roce 1989
8. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce: **min. 50 stran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

ČELOVSKÝ, Bořivoj. Mnichovská dohoda 1938. 1.vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 1999, ISBN 80-86101-19-3. DEJMEK, Jindřich; KUKLÍK, Jan a NĚMEČEK, Jan. Kauza: tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, 1999. ISBN 80-7286-001-1.

JECH, Karel a Karel KAPLAN. Dekrety prezidenta republiky 1940-1945: Dokumenty část I. Brno: Doplněk, 1995. ISBN 1081-060-1995.

JOHN, Miloslav. Září 1938: role a postoje spojenců ČSR, Olomouc: Votobia, 2000, ISBN 80-7198-401-9.

KUKLÍK, Jan. Londýnský exil a obnova československého státu 1938-1945: právní a politické aspekty obnovy Československa z hlediska prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-718-4665-1.

KUKLÍK, Jan. Mýty a realita tzv. "Benešových dekretů": dekrety prezidenta republiky 1940-1945. Praha: Linde, 2002, ISBN 80-720-1352-1.

KUKLÍK, Jan, Jan NĚMEČEK a Jaroslav ŠEBEK. Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2011, 390 s. Edice 20. století. ISBN 978-808-7284-186.

KURAL, Václav. Češi a Němci a mnichovská křížovka: (stručné čtení). Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0360-8.

MANDLER, Emanuel. Benešovy dekrety: proč vznikaly a co jsou. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-139-6.

MARŠÁLEK, Pavel. Mnichov a problémy kontinuity československého státu a práva 1938-1945. Mnichovská dohoda: Cesta k destrukci demokracie v Evropě. Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-264-0923-1.

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová

Katedra právních dějin

Datum zadání diplomové práce: **1. března 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2018**

Doc. JUDr. Jan Váňka, CSc.
děkan

V Plzni dne 27. září 2017

Prof. JUDr. PhDr. Karolína Adamová, DSc.
vedoucí katedry

K. Adamová

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni 31. března 2018

Pospíšilová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. et Mgr. Vendulce Valentové, Ph.D. za věcné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce.

Obsah

ÚVOD	1
1. TEORIE PRÁVNÍ A POLITICKÉ KONTINUITY	3
1.2 PRÁVNÍ KONTINUITA ČSR 1938-1945	4
2. HISTORICKÝ EXKURZ DO OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY	6
2.1 DVACÁTÁ LETA V ČSR	9
2.2 VELKÁ HOSPODÁŘSKÁ KRIZE	11
2.3 HITLEROVA ÚTOČNÁ POLITIKA PROTI ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLICE	14
2.4 FAKTICKÝ KONEC PRVNÍ REPUBLIKY	18
3. ZAHRANIČNÍ POLITIKA ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY A MNICHOVSKÁ DOHODA.....	22
3.1 DOVRŠENÍ SITUACE PŘED MNICHOVSKOU DOHODOU	22
3.2 MNICHOVSKÁ KONFERENCE.....	23
3.3 MNICHOVSKÁ DOHODA A JEJÍ PLATNOST	23
3.3.1 Platnost mnichovské dohody	24
3.4 REALIZACE MNICHOVSKÉ DOHODY	27
4. ČESKOSLOVENSKÁ EXILOVÁ VLÁDA A PROCESY JEJÍHO UZNÁNÍ	30
4.1 POČÁTKY EXILOVÉ VLÁDY	30
4.2 UZNÁNÍ ČESKOSLOVENSKÉ EXILOVÉ VLÁDY	32
4.3 POSTOJ K PLATNOSTI A NEPLATNOSTI MNICHOVSKÉ DOHODY	34
4.3.1 Postoj k platnosti a neplatnosti mnichovské dohody ze strany Velké Británie.....	34
4.3.2 Postoj k platnosti a neplatnosti mnichovské dohody ze strany Francie	35
4.3.3 Postoj k platnosti a neplatnosti mnichovské dohody ze strany Itálie....	36
4.3.4 Postoj k platnosti a neplatnosti mnichovské dohody ze strany Německa	37

5. DEKRETÁLNÍ NORMOTVORBA PREZIDENTA REPUBLIKY	39
5.1 DEKRETÁLNÍ PRAVOMOC PREZIDENTA REPUBLIKY	40
5.1.1 Příprava a vydávání dekretů prezidenta republiky.....	41
5.1.2 Košický vládní program.....	44
5.2 VYBRANÉ DEKRETY PREZIDENTA REPUBLIKY	46
5.2.1 Trestní dekrey	46
5.2.1.1 Velký retribuční dekret.....	47
5.2.1.2 Malý retribuční dekret	48
5.2.1.3 Osoby státně nespolehlivé	49
5.2.2 Dekrey konfiskační a znárodňovací.....	50
5.2.2.1 Konfiskace majetku.....	51
5.2.2.2 Znárodnění majetku.....	52
5.2.2.3 Řešení v problematice školství - Německé vysoké školy	53
5.2.3 Odsun německého obyvatelstva.....	54
5.2.3.1 Organizovaný odsun a pozbytí občanství.....	55
6. DEKRETY PREZIDENTA REPUBLIKY PO ROCE 1989.....	58
ZÁVĚR.....	61
SEZNAM LITERATURY	66
ODBORNÁ ČESKÁ LITERATURA	66
ODBORNÉ ČLÁNKY	70
INTERNETOVÉ ZDROJE	70
RESUMÉ.....	73

SEZNAM ZKRATEK

ČSR	Československá republika
DNP	(<i>Deutsche Nationalpartei</i>), Německá národní strana
DNSAP	(<i>Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei</i>), Německá národně socialistická strana dělnická
NSDAP	(<i>Nationalsozialistische Deutsche Arbeitpartei</i>), Národně socialistická německá dělnická strana
SA	(<i>Sturmateilungen</i>), Úderné oddíly
SdP	(<i>Sudetendeutsche Partei</i>), Sudetoněmecká strana
SFK	(<i>Sudetendeutscher Freikorps</i>), Sudetoněmecký sbor dobrovolníků
SS	(<i>Schutzstaffeln</i>), ochranné oddíly

Úvod

Tématem diplomové práce je Právní kontinuita Československé republiky v letech 1938 až 1945. Pro toto téma jsem se rozhodla z toho důvodu, že mě tato doba vždy velice zajímala, a s vypracováním této diplomové práce se mohu dostat k dalším novým pramenům, které se mi dosud nedostaly do ruky. Předkládaná diplomová práce se zabývá dobou, k níž vedl vnik Benešových dekretů, ale také legitimita prezidenta republiky k vydávání těchto dekretů.

Práce je rozdělena do šesti kapitol, kde jsem se snažila postupovat podle časového hlediska. I když je v názvu práce vymezen časový úsek od 1938 do 1945, pro souvislosti a pochopení je důležité zaměřit se i na situaci před tímto časovým obdobím. V podstatě bylo nutné zaměřit se na problematiku již od První republiky, která pomohla nastínit situaci a postavení Československa i jeho oba-
nů.

První kapitola diplomové práce je zaměřena na teoretickou část právní a politické kontinuity, kde rozepisují co to vlastně je kontinuita a jaké jsou její druhy. Současně jsem se zaměřila na právní kontinuitu ve vymezeném časovém období, a to od roku 1938 až 1945, kde se zmiňuji, jak právní kontinuita v tomto období vznikala a kdo ji zformuloval.

Druhá kapitola se zabývá historickým exkurzem do období První republiky. V této kapitole se zabývám samotným vnikem Československé republiky, politickou situací v té době, ale především se soustředím na postavení menšinového obyvatelstva, tedy Němců. Téma německé menšiny je pro tuto diplomovou práci velice důležité, ať už z hlediska jejich postavení v Československu, ale také pro pochopení Benešových dekretů. Kromě těchto témat se zaměřuji i na Velkou hospodářskou krizi, nebo dobu před podpisem Mnichovské dohody.

Třetí kapitola diplomové práce se věnuje zahraniční politice ČSR a Mnichovské dohodě. V této kapitole se zaměřuji hlouběji na Mnichovskou dohodu, zejména na konferenci, která proběhla před jejím podpisem, a která byla stěžejní pro osud Československa. Dále se zaměřuji na její praktickou realizaci.

Na třetí kapitolu v podstatě navazuje kapitola čtvrtá, ve které se hovoří o československé exilové vládě a procesech jejího uznání, ale také o postoji jednot-

livých signatářských států k platnosti a neplatnosti Mnichovské dohody. Současně se zaměřuji na vznik československé exilové vlády, její počátky a působení, ale také jak probíhalo uznání této exilové vlády. Jaký postoj k ní měly jednotlivé mocnosti.

Pátou kapitolu započnu důležité téma této diplomové práce, a to dekretální normotvorbu prezidenta republiky. V této kapitole se zaměřím na pravomoc prezidenta vydávat tyto dekrety, ale také na konkrétní vybrané dekrety, které blíže rozvedu. Tyto konkrétní dekrety rozdělím na trestní dekrety, konfiskační a znárodňovací dekrety. U trestních dekretů se rozepíši například o velkém a malém retribučním dekretu. U konfiskačních a znárodňovacích dekretů se zaměřím na konfiskaci majetku Němců (Maďarů), znárodnění majetku, ale také problematiku v oblasti školství. Jako poslední v této kapitole se budu věnovat odsunu Němců (Maďarů) a jeho průběhu.

V poslední šesté kapitole se zaměřím na dekrety prezidenta republiky po roce 1989, zejména tedy na to, že i v současné době jsou Benešovy dekrety stále diskutovaným tématem. Objevily se zde totiž snahy o zneplatnění dekretů týkajících se konfiskací majetku německého obyvatelstva, ale také jejich odsunu.

1. Teorie právní a politické kontinuity

Kontinuita práva znamená jeho stabilitu, stálost a diskontinuita naopak nějaké porušení dosavadního řádu. Můžeme tak rozlišovat materiální a formální kontinuitu. U materiální je kontinuita založena na hodnotových základech práva. Taková materiální kontinuita se tak může projevit ve změně Ústavy, či v obsahu práva. Z toho vyplývá, že materiální diskontinuita je odchýlení se od současných hodnotových východisek práva, i když to nemusí znamenat zničení práva jako takového. Formální diskontinuitou je myšlena jakási návaznost v pramenech práva, a nedochází zde ke zrušení všech právních předpisů.¹

Kontinuita je tak provázanost, návaznost s určitou logikou, alespoň v základních prvcích. Kontinuita tedy znamená trvalost a stálost.² Narušení kontinuity tak má za následek nefunkčnost právního systému. Nicméně však nedochází k úplnému oddělení od dosavadního práva.

Když je tvořeno právo, objevují se v něm kvalitativní i kvantitativní změny. Tyto změny se mohou uskutečňovat neustále v jakési posloupnosti (kvantitativní změny), ale také porušením posloupnosti (kvalitativní změny). Kvalitativní změnou tak může být přijetí nového zákona, tedy když v určité vývojové fázi dochází k zásadním změnám právní regulace a jejího základu, a dochází tedy k diskontinuitě. Jak je tedy zřejmé, vývoj práva se neodehrává pouze po lineární rovině.³

Kontinuita státu znamená určitou stabilitu a postupné změny v rámci již existujícího systému. Diskontinuita tak znamená určitý zvrát, a různá rizika pro stát. Kontinuita státu je znakem jeho stability a určuje jeho místo v geopolitickém prostoru. Důležité také je, zda je uznán sousedními státy, a zda zajišťuje bezpečnost vlastních obyvatel.

Tato otázka byla řešena již v roce 1918, při obnově státu, kde také vznikaly základy pro republiku Československou. „*Vlivy institutů, které vznikaly v právním řádu či ve státoprávních vztazích, zpravidla nepominou zcela ani tehdy, když*

---

¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, str. 291

² KUBŮ, Lubomír, HUNGR, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007, str. 296

³ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, str. 291-292

právní předpisy jsou již zrušeny, ale zanechávají stopu v právní a politické struktuře".⁴

Každý stát je tak složen ze státního území, obyvatelstva, které zde žije a slouží tak výkonu státní moci. Dále se tam člení i společná a jednotná idea. Pokud tedy přestane existovat státní moc, může to znamenat konec státu. Stát může stejně tak zaniknout i rozpadem na části, nebo dobrovolným přistoupením k jinému státu, nebo například násilnými činy.

Pokud jde tedy o formální kontinuitu právního řádu, nejvýrazněji ji ovlivnili stoupenci normativní školy. „*Právní řád charakterizovali jako souhrn právních norem (především obecných), jež tvoří jednotu uzavřenou v sebe a všechny její součásti musí být odvoditelné od jediné nejvyšší normy, která je ohniskem normového souboru*“.⁵ Ohniskovou normou je myšlena především ústava. O přetržení kontinuity tedy půjde tehdy, když platila určitá norma a následně byla nahrazena jinou.⁶

Diskuse o kontinuitě a diskontinuitě se řešily již od vzniku Československa roku 1918, opět pak po roce 1939, ale i po roce 1945. O této kontinuitě se rozepisují v další kapitole.

1.2 Právní kontinuita ČSR 1938-1945

Teorie kontinuity byla zformulována Edvardem Benešem a Eduardem Tábořským již za války. Tato kontinuita byla založena na tom, že stát československý nikdy nepřestal existovat.⁷ Pro kontinuitu je stěžejní, zda se jedná o ten samý subjekt neb jestli se jedná o subjekty od sebe odlišné. Stát musí být tvořen třemi znaky: územím, obyvatelstvem a státní mocí. Pokud státu schází byť jediná tato složka, zanikne i stát. Není však možné, aby stát zanikl anexí nebo okupací. Při okupaci je navíc tento stav dočasný.⁸ V Případě Československa se státní území zmenšilo o Sudety a také o území odstoupená Maďarsku a Polsku. K zániku státu nedošlo ani v roce 1939, kdy bylo území Československa okupováno Německem.

---

⁴ PAVLÍČEK, Václav. *O české státnosti - úvahy a polemiky, 1) český stát a Němci*. Praha: Karolinum, 2002. str. 36-37

⁵ WEYR, F. *Československé právo ústavní*. Praha, 1937, str. 16

⁶ PAVLÍČEK, Václav. *O české státnosti - úvahy a polemiky, 1) český stát a Němci*. Praha: Karolinum, 2002. str. 37-40

⁷ PAVLÍČEK, Václav. *O kontinuitě a diskontinuitě. Právní praxe*. 1993. Roč. 41, č. 5, s. 246

⁸ MARŠÁLEK, Pavel. *Mnichov a problémy kontinuity československého státu a práva 1938-1945. Mnichovská dohoda: Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha: Karolinum, 2004, s. 375

Zánik by v tomto případě byl možný jen, kdyby obyvatelé rezignovali na ztrátu státní samostatnosti, jenže to se nestalo, protože se obyvatelé účastnili v zahraničním i domácím odboji.⁹ O kontinuitě se tedy v té době domnívali, že mnichovská dohoda neměla vliv na existenci československého státu. Například odborník na ústavní právo Zdeněk Peška se domníval, že změna ústavy bylo přerušением právních souvislostí, a to že způsobuje diskontinuitu československého státu.¹⁰

Co se týče kontinuity, můžeme jí rozdělit na materiální a formální. Materiální kontinuita značí, že není rozdíl v obsahu mezi dvěma právními řády. Naopak formální pojetí značí, že ke změně dochází dle předpisů právního řádu země. Muselo by se tedy zasáhnout do tvorby práva, tak jak je upravené v ústavě.

Mezi odborníky se vedlo mnoho diskusí, co se týče kontinuity Československa. Formální kontinuitu uznávali například Pošvár, Kučera, Neubauer a další. Poslední zmiňovaný argumentoval tím, že prezident Beneš nepřestal být prezidentem republiky, ačkoliv abdikoval, protože v té době (obsazením Sudet) by taková abdikace byla protiústavní. Pošvár tvrdil, že právní kontinuita trvala již od roku 1918.¹¹ Jiní odborníci, například Horáček, Greif, Weyr tvrdili, že formální kontinuita není, a obraceli se spíše k té materiální. Odborník Peška navíc viděl formální diskontinuitu v tom, že bylo zřízeno prozatímní státní zřízení Československa, které bylo jakousi kreací.¹² V tu dobu tak vznikly nové nejvyšší státní orgány, které ale nemohl ustanovit prezident republiky, protože již neměl nařizovací pravomoc. Peška tak viděl materiální kontinuitu v dekretch prezidenta republiky, díky kterým byl převzat dřívější právní řád do nového právního řádu jako celku, a v tu chvíli došlo ke kontinuitě dřívějšího práva s právem pozdějším.¹³

Zcela jiný pohled zastávali po druhé světové válce komunisté, kteří nepřijali návaznost na první republiku. Toto stanovisko se po roce 1948 stalo oficiální doktrínou, ale teprve po roce 1990 se znovu rozmlouvá nad otázkou kontinuity.¹⁴

---

⁹ Tamtéž str. 379

¹⁰ Tamtéž str. 376

¹¹ BUDNÍK, Josef. *Kontinuita státu a práva československého. Právník: The Lawyer = Le Juriste = Der Jurist = Jurist: teoretický časopis pro otázky státu a práva*. Praha: Antonín Renn, 1947. roč. 86, s. 136-152

¹² PELEŠKA, Zdeněk. *K otázce kontinuity našeho právního řádu 1938-1945. Sborník věd právních a státních*. 1946. Roč. 44-46, s. 69

¹³ Tamtéž str. 60-71

¹⁴ PAVLÍČEK, Václav. *O kontinuitě a diskontinuitě. Právní praxe*. 1993. Roč. 41, č. 5, s. 249-263

2. Historický exkurz do období První republiky

Ke konci října, konkrétně 28. 10. 1918, přišlo mnoho změn. Po porážce Rakousko-uherské monarchie vznikla řada nových nástupnických států. O spojení Čechů a Slováků se usilovalo už dlouho, ale samostatný stát byl vyhlášen až v Praze, a stal se demokratickou republikou. Prvním prezidentem tohoto samostatného státu se stal roku 1918 Tomáš Garrigue Masaryk. Spojení Čechů a Slováků bylo něco nového, protože Slováci byli dříve součástí Uher a Češi Předlitavska.¹⁵

Nový Československý stát se tedy měl stát republikou. Zaručí úplnou svobodu náboženství a vědy, slova, literatury, umění, práva shromažďovacího a petičního a právo tisku. Církev měla být od státu odloučena, a ženy měly mít stejná politická, sociální a kulturní práva jako muži. Národnostní menšiny měly požívat stejných práv. Velkostatky měly být vyvlastněny a zrušeny šlechtické výsady.

Zřízení samostatného československého státu pak už probíhalo velice rychle. Tajemník Edvard Beneš ohlásil, že bude ustavena prozatímní československá vláda, v níž bude T. G. Masaryk prezidentem, zároveň i předsedou ministerské rady a ministrem financí, Edvard Beneš ministrem zahraničí a M. R. Štefánik ministrem vojenství. Následující den byla vláda uznána Francií, Velkou Británií, Srbskem, a následně i Itálií. Současně s tím začalo probíhat oděpisování Rakousko-Uherska ze světové scény. “Náš národ povolala Habsburky na český trůn ze své svobodné vůle a tímtež právem je sesazuje. Prohlašujeme tímto Habsburskou dynastií za nehodnou, aby vedla náš národ, a upíráme jí veškerá práva vladnouti v československé zemi, která - to zde nyní prohlašujeme - bude od nynějška svobodným a nezávislým lidem a národem”.¹⁶ “Bez lítosti se loučíme s tímto státem abychom se opřeli o vlastní životní sílu svého národa... a vystavěli si nové bydliště státní... Spojení se starým Rakouskem bylo těžké, na nás spočívající břímě.”¹⁷

---

¹⁵ Vláda (2011). *Období první republiky 1918-1938* (<https://www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf>, 7. 1. 2018).

¹⁶ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu I*. Praha, 1933. str. 45

¹⁷ KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002. str. 45

Vládním orgánem Československa se stal Národní výbor, který byl následně roku 1918 reorganizován. Měl celkem 38 členů, a jeho předsedou se v té době stal dr. Karel Kramář, a místopředsedy Antonín Švehla a Václav Klobučák. Národní výbor měl svou kancelář v Obecním domě v Praze. Tato kancelář zajišťovala práci komisí, kterými byly komise ústavní, hospodářská, zahraniční, finanční, menšinová, tisková a sociálně-politická. Hlavní náplní komisí bylo především převzetí moci. Vznikaly tady návrhy na politická, právní a hospodářská opatření samostatného státu. Hlavní organizací domácího odboje však byla tzv. Maffie, na které se účastnila pouze část členů Národního výboru. Velice významnou roli měla také finanční stránka, která byla spravována berním správcem Národního výboru Rudolfem Chalupou.

Národní výbor však nebyl jediný, který v té době existoval. Vedle něj ještě existovala exilová vláda, která se vytvořila z Československé národní rady a sídlila v Paříži. Vládu tvořili Masaryk, Beneš a Štěpánik. Tato vláda jmenovala své diplomatické zástupce ve Francii, Itálii, Velké Británii, v Rusku i ve Spojených státech amerických. Od konce října se Národní výbor začal scházet v paláci v Jindřišské ulici v Praze.

Zákon o vzniku samostatného československého státu, kterému se také říká recepční zákon, byl přijat 28. října 1918. Autorem tohoto zákona je Alois Rašín. Recepční zákon proto, že na jeho základě byl přejet do práva československého (tedy recipován) doposud používaný rakousko-uherský právní řád a taktéž i správní organizace.

To, že fakticky vznikl nový československý stát, nebylo ještě všechno dokonáno. Musel být uznán ještě mezinárodním společenstvím ve svých hranicích. Stalo se tak mírovou smlouvou s Rakouskem (dohoda v Saint-Germain) a mírovou smlouvou s Maďarskem (dohoda v Trianonu). Ani toto však nestačilo, protože bylo fakticky ovládnuto jen českomoravské vnitrozemí, ale nikoliv pohraniční oblasti, ani Slovensko, Podkarpatská Rus ani celé Slezsko. Muselo se v podstatě také upravit soužití Čechů s Němci.¹⁸

Důležité tak bylo ovládnutí česko-moravského pohraničí. Místní Němci odmítli Československo a vytvořili tak 4 provincie. Byli jimi:

---

¹⁸ KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002. str. 53

„Sudetenland” na severní Moravě a ve Slezsku s hlavním městem Opavou

„Deutsch-Südmahren” s hlavním městem Znojmem

„Böhmerwaldgau” s centrem v Prachaticích

„Deutschböhmen” což jsou Německé Čechy s hlavním městem v Liberci

Tyto výše zmíněné župy ještě s Jihlavou, Brnem, a Olomoucí měly být součástí Německého Rakouska. Tyto všechny součásti Rakouského Německa měly vstoupit do Velkého Německa. S tímto samozřejmě Češi nesouhlasili, a tak si pražská vláda vyžádala vojenské obsazení sporných území. Těšínské Slezsko se následně připojilo k Polsku, kvůli velkému množství Poláků.

Složitá situace byla i na Slovensku. Proto byla 30. května 1918 podepsána Pittsburská dohoda, která se týkala uspořádání česko-slovenského státu. Slovensko mělo mít vlastní administrativu, své soudy i sněm. Byl také zaručen slovenský jazyk na školách, úřadech a ve veřejném životě.¹⁹ Národnostní složení ČSR bylo opravdu komplikované, protože zde nebyl ucelený národ. Češi tvořili něco přes polovinu obyvatelstva. Byl zde i velký problém mezi Čechy a Slováky, protože se řešila spousta národnostních otázek, například i polské, maďarské, rusínské. Největším železkiem v ohni však byla otázka sudetoněmecká, která měla zájem na odtržení a připojení se k Velkoněmecké říši. Proto se tyto oblasti snažily dělat vlastní politiku. Chtěli přeměnit republiku na federální stát, ve kterém by každý národnostní celek měl vlastní vládu. Česká vláda tento model odmítla, protože chtěla jednotný stát, nikoliv rozdrobený²⁰.

Ústava z roku 1920 uzákonila ČSR jako demokratickou republiku. Tato ústavní listina byla formulována tak, že všichni občané měli plnou ochranu svého života a svobody, bez ohledu na jejich národnost, rasu, řeč nebo náboženství. Občané měli rovné právo na přístup do veřejných služeb, k úřadům, výkonu povolání nebo živnosti. Bylo zakotveno i právo zakládat školy v národním jazyce. Samozřejmě do kategorie rovnosti patřilo i užívání národního jazyka „ve stycích soukromých a obchodních, v tisku, v jakýchkoli publikacích, na veřejných shromážděních a ve stycích náboženských”. Školní děti byly

---

¹⁹ KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002. str. 55.

²⁰ Tamtéž str. 61-62

také chráněny od násilností proti národnosti, rase a náboženství. Toto všechno vyplývalo ze saint-germainské konference v Paříži, kde se usnesli na smlouvě na ochranu menšin. I tato smlouva však měla trhliny, protože sice zmiňovala národnostní práva jednotlivce, ale vůbec nezmiňovala kolektivní menšinová práva.

Ve zmíněné ústavě byla ustanovena státní řeč čechoslovenština, jenže právě jazyková otázka byla největším sporem. Byla to právě čeština, která byla užívána více, než slovenština. A to činilo jisté obtíže. Prezident Masaryk však počítal s tím, že Němci budou mít i ve vládě svého ministra, němčina bude další řečí státu a že Praha tedy bude dvojjazyčná. Kramářovci (tedy Masarykova opozice) zredukovali Masarykovo pojetí, ale umožnilo to jistý rozvoj zde žijících Němců. Z těchto dvou verzí vzešla varianta, kdy Němci měli obsadit 2 ministerská křesla. Předseda vlády byl však tak velkorysý, že nabídl Němcům dokonce 4 ministerská křesla. Německá strana však odmítla. Takových pokusů o nabízení ministerských křesel bylo více, Němci však vždy odmítli.²¹

2.1 Dvacátá léta v ČSR

Na německé straně v tomto období převládá vlna negativismu, protože odmítají začlenění sudetských Němců do ČSR. Ke konci dvacátých let se již snaží o lepší soužití s českými občany. T. G. Masaryk a jeho politika se ale snažila o to, aby se situace nějak vyřešila. Nechtěl rozbroje a tak se negativní vlnu snažil zmírnit. Negativisté totiž usilovali o to, aby se Němci podřídili. Tyto rozbroje pak způsobovaly různé demonstrace i slovní potyčky v parlamentu. Dne 4. března 1919 německé strany vyhlásily generální stávkou a v měsících se konaly velké protestní akce. Demonstranti napadali československé vojsko, policii i četnictvo, pošty i soudy. Výsledkem bylo více jak 50 obětí. Byli popraveni čeští vojáci i bylo stříleno do Čechů (například v Plzni nebo Prostějově). I přes poměrně velkou krizi mezi negativisty a aktivisty se situace začala pomalu lepší.

Co se týče německé politiky, tak usilovali o to, aby ČSR byla socialistického zřízení, a ve formě federace s národními kantony. Po roce 1925 se však situace změnila, protože se konaly obecní volby, ve kterých vyhráli aktivistické

---

²¹ KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002. str. 62-64

strany, v čele s agrárníky. Negativistická strana DNSAP se zaměřila na školu, řeč a půdu (Schule, Sprache, Scholle) a také na autonomii. Proto se také v parlamentu objevovala různá slovní napadání. Proto je čeští představitelé také často popichovali, a do německých úřadů dosazovali méně úředníků, než bylo dohodnuté, a také vyžadovali stále těžší zkoušky z českého jazyka.

Po parlamentních volbách 1925 byla vláda sestavena pouze z českých politických stran, kde však došlo ke sporu mezi agrárníky a sociálními demokraty. Každá strana si diktovala jiné požadavky. Agrárníci chtěli zvyšovat dovozní cla na zemědělské produkty, kdežto sociální demokraté chtěli lepší sociální pojištění pro dělníky. Agrárníci vyhráli tento spor, a česká politika se tak posunula směrem doprava. Spolu s agrárníky tak získali 2 ministerská křesla také dva němečtí aktivisté, kteří s agrárníky vytvořili koalici. Tento krok tak měl našlápnuto k česko-německému vyrovnání. Posléze bylo vydáno vládní nařízení (jazykové), které však znevýhodňovalo používání menšinových jazyků a obzvláště němčiny. Byl vydán také organizační zákon, který měnil Slezsko a Moravsko na Moravskoslezsko, a to vzalo Němcům převahu nad správou Slezska, kterou až doposud měli. Byly zrušeny župy a zavedeno zemské zřízení, tedy Země Moravsko-Slezská, Čechy a Slovensko. Tímto Němci úplně ztratili převahu, i když původně měly slíbeny 2-3 župy. V roce 1928 se situace ještě více vyostřila, když byla dávana stále přednost českému jazyku, a to tak, že dokonce Nejvyšší správní soud označil některé zákony za protiústavní.

Veškeré tyto protiněmecké kroky vedly k velkému odporu Němců, kdy strana DNP opět požadovala připojení sudetských oblastí k Velkoněmecké říši.²² Od roku 1926 až do roku 1938 se německé strany účastnily na všech československých vládách. V roce 1929 do vlády přicházejí sociální demokraté, kteří nahrazují slovenské lidovce a také nově přicházejí němečtí sociální demokraté. Rok 1938 byl obtížný, především v tom, že vládu na jaře opustily německé aktivistické strany. Československá vláda tak zůstala složená již pouze ze Slováků a Čechů.²³

---

²² KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002. str. 64-70

²³ Vláda (2017). *Období první republiky 1918 - 1938* (<https://www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf>, str. 9-10, 3. 2. 2018).

Postupně se postavení sudetských Němců stabilizovalo, bylo to způsobeno i tím, že jako jediná středoevropská menšina výrazně početně rostla. Historická literatura se zmiňuje i o tom, že do nástupu Henleina, tedy po roce 1933, bylo soužití Čechoslováků a Němců poměrně dobré. V roce 1929 již bylo aktivistických německých stran při volbách do parlamentu až sedmdesát šest procent. Sudeto-německé a české vztahy tak byly považovány za vcelku stabilní, bez vážnějších výkyvů.²⁴ Česko-německé vyrovnaní znamenalo přeměnu z národního státu na stát národnostní s německou autonomií, což se ale změnilo s hospodářskou krizí, která ve třicátých letech zasáhla nejen Československo, ale i další státy jako Francii, Německo, USA i další.²⁵

2.2 Velká hospodářská krize

V roce 1935 vyhrála volby do parlamentu Sudetoněmecká strana SdP, která získala více než 60 % hlasů od Němců. Nicméně českoslovenští agrárníci měli o jeden mandát více, a tudíž měli nárok i na československého ministerského předsedu. Hospodářská krize se projevila jak v ČSR, tak v Německu. V ČSR krize způsobila sociální problémy a dokonce i ty národnostní. Mnoho lidí skončilo bez práce, bez elektřiny a uhlí a sužoval je hlad. V té době se objevilo hodně žebráků, kteří byli například otcové rodin, kteří se snažili nabízet své služby a žádali o jakoukoli fyzickou práci, a když ani to nevyšlo, tak se snažili vyžebrot peníze.²⁶ Krize však zasáhla nejvíce německé obyvatelstvo, kde bylo kolem 80 % nezaměstnaných.

K rozvratu Čechů a Němců přispělo i převzetí moci v lednu 1933 Hitlerem v Německu. V tu dobu se k moci dostala NSDAP (Národně socialistická dělnická strana) se svým rasovým a nacionálním programem, který byl velice radikální. Hitler chtěl rozšířit Německo a vytvořit z něj Velkogermánskou říši, ke kterému mělo patřit Polsko, Rakousko, ale také Čechy a Morava. Předpokládalo se, že z Říše budou vyvražďeni nebo vyhnáni Židé a ostatní národy. Hitlerovi nestačilo pouhé poněmčování neněmeckých obyvatel, protože mu nestačila germanizace obyvatel, ale chtěl germanizaci půdy. Germanizací ne-

---

²⁴ KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství?* Praha, 1993. str. 71

²⁵ KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002. str. 73

²⁶ KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství?* Praha, 1993. str. 103

germánských obyvatel by podle Hitlera vedlo ke snížení úrovně vyšší rasy.²⁷ Hitler se svým programem zaujal většinu německého obyvatelstva, protože vypadalo, že by se země mohla dostat od bídy k lepším zítřkům. Pro menšinu odpůrců programu byla alespoň útěchou snaha řešit nezaměstnanost a slibovaný hospodářský růst. Hitlerova ideologie se postupně stávala velice oblíbenou i u českých Němců.

V roce 1936 se v ČSR snažili němečtí zastánci prosadit zákony na ochranu národa, z nichž vyplývalo, do jakého katastrofu se musí člověk zapsat. Ti, kteří byli narozeni v národnosti německé, museli být takto také zapsáni. Bez možnosti tento stav změnit.

Henlein se snažil po poměrně úspěšných volbách dostat do československé vlády, ale to se mu však nepovedlo. Nebyl totiž vzat do vládní koalice. Radikalizace dál pokračovala i v Německu, kde péče o menšiny přešla do rukou nacistické strany sympatizující s Hitlerovou knihou *Mein Kampf*. Ti chtěli připojení menšin k Německu, a to nejlépe i s jejich územím.

Požadavky, které předložily aktivistické strany ČSR vládě počátkem roku 1937, se týkaly pracovních příležitostí, mládeže, školy, kultury, jazyka ale i dalších. Co se týkalo práce, měly být přidělovány státní zakázky s ohledem k místům postiženým hospodářskou krizí. Zejména také zajistit lidem pracovní místa v soukromých podnicích. Především chtěli také pracovní příležitosti bez ohledu na národnost, a chtěli omezit jazykové zkoušky pro ty zaměstnance, kteří chtějí nastoupit na určité konkrétní místo. Úlevy se měly také týkat zkoušek, které byly potřebné pro určitou pracovní funkci.

Péče o mládež se týkala toho, že každé dítě mělo mít vlastního opatrovníka. Zdravotní péče měla být poskytována lékaři vlastní národnosti. Děti měly být učeny v jejich rodném jazyce, školy měly být všude dostupné.

Používání jazyka před soudy, úřady a tak dále dle potřeb obyvatelstva. Také třeba zajištění tlumočnicka do každého úřadu, k provádění opatření, která přijdou shora.²⁸

---

²⁷ HITLER, Adolf. *Mein Kampf*. München, 1925. str. 380-381

²⁸ KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002. str. 74-85

Bída, která sužovala především pohraniční oblasti, zapříčinila velký vzestup sudetoněmeckého krajního nacionalismu, přesahující až do Hitlerovského nacionalismu. Na druhou stranu nebylo možné ustoupit Henleinovi a jeho tlakům na autonomii, protože by se tím pádem dala veškerá moc nad Sudety do rukou nacistů. Tím pádem bylo na ČSR, aby se pokusila situaci v pohraničí zlepšit. Byl však problém v politice. Levice byla totiž silně protiněmecká a žádala odstranění jakéhokoli protičeského aktivismu.

Již v roce 1930 česká nacionalistická pravice a později i čeští pravicoví studenti vyprovokovali různé protesty, načež se je snažili zmírnit čeští intelektuálové, kteří naopak bránili německé demokraty. Protesty se projevovaly i v uměleckých kruzích, kdy například i Voskovec a Werich uvedli protihitlerovskou satiru *Kat a blázen*. Někteří dokonce vraceli i státní ceny. Nicméně i tak se naskytla pomoc ze strany občanské společnosti a to ve výčtu 16 milionů korun, která šla na podporu nezaměstnanosti v sudetoněmeckých oblastech.²⁹

Problémem se v podstatě stalo to, že Němci v sudetoněmeckých oblastech byli často spřízněni s Hitlerem a Henleinem, kde se antisemitismus stal jedním ze vztyčných bodů tehdejší německé politiky. A tak český nacionalismus často soudil veškeré sudetské Němce jako vyvrhele.³⁰ Česká pravice se také obávala fašizace celé československé republiky.

Beneš se také zmiňoval o tom, že vytvořit pro Němce a Maďary samosprávné celky by bylo pro republiku nebezpečné, a tyto celky by se staly hrozbou. Nebyla by zde žádná jistota, že se tyto celky nebudou chtít odloučit úplně. Proto viděl decentralizaci jako lepší řešení. Proto také chtěl, aby německé aktivistické strany nadále spolupracovaly ve vládě, aby bylo možné ubránit se výpadům Henleinovy nacistické strany. Chtěl, aby německé strany věděly, že národnostní poměry v československé republice se budou ubírat stále stejným směrem, jako doposud.³¹

Ačkoliv se česká vláda snažila pomoci pohraničním oblastem, neměla příliš dobře zpracovanou koncepci. Henlein měl koncepci o dost lépe propra-

---

²⁹ KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002. str. 85-88

³⁰ KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství?* Praha, 1993. str. 158-160

³¹ BENEŠ, Edvard. *Světová válka a naše revoluce*. Praha, 1927. str. 10-12, 19-26

covanější. Začal svou protičeskoslovenskou koncepci přednášet ve Velké Británii a získával kontakty na místní vysoké politiky. Československá politika tak začala pociťovat jisté změny jdoucí ze Západu. Levice dokonce odmítla jakkoli spolupracovat s Henleinovou stranou, protože se obávala o demokracii, národ i stát.³² Premiér Hodža se snažil Henleinovce uspokojit tím, že je nechá, aby se uplatňovali více v samosprávě, nicméně vše se začalo nepříznivě obracet k Mnichovu.

2.3 Hitlerova útočná politika proti Československé republice

Hitler dne 5. listopadu 1937 v podstatě zahájil přípravy útoku Německa na ČSR, spolu s politickými a vojenskými elitami Říše. V tomto duchu se nesl i jeho plán, tedy ochrana 10 milionů Němců ve dvou sousedních státech. Hitler tím myslel ČSR a Rakousko. Jedenáctého března 1938 tak dal obsadit Rakousko a přidružil jej k Německé říši.

Henlein uspořádal sjezd strany SdP v Karlových Varech, v dubnu 1938, kde přednesl své požadavky. Podle jeho slov bylo sudetským Němcům zne-možněno žít v ČSR jako rovnoprávným občanům. Na tomto sjezdu také formuloval 8 karlovarských požadavků:

1. *„Zřízení plné rovnoprávnosti sudetoněmecké národní skupiny a její hodnotové zařazení ve státě, srovnatelné s českým národem”.*
2. *„Uznání sudetoněmecké národní skupiny (“Volksgroupe”) jako právnícké osoby k obhajobě tohoto rovnoprávného postavení”.*
3. *„Stanovení a uznání německého sídelního území”.*
4. *„Výstavba německé samosprávy v německém sídelním území ve všech odvětvích veřejného života, pokud jde o zájmy a záležitosti německé “Volksgroupe”.*
5. *„Zřízení zákonných ochranných ustanovení pro ty státní příslušníky, kteří žijí vně uzavřeného sídelního území”.*
6. *„Odstranění bezpráví způsobeného sudetskému německému od roku 1918 a odškodnění za škody, které tímto bezprávím vyvstaly”.*

---

³² KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství?* Praha, 1993. str. 156

7. „Uznání a provedení zásady: V německém území němečtí veřejní zaměstnanci”.

8. „Plná svoboda přiznání se k němectví a k německému světovému názoru”.³³

Těchto 8 karlovarských požadavků otevíralo nové možnosti působnosti nacismu. Nicméně tyto požadavky byly pro Čechy nepřijatelné. Hned nato vyšlo stanovisko vlády, které prezentoval Henlein. Beneš se zdál být požadavkům vstřícný, nicméně Československá strana se snažila uspět s návrhem tzv. národnostního statutu, který měl formulovat postavení Němců v Československu, nicméně trochu odlišně. Byli si však vědomi, že s tímto programem nemohou uspět. Beneš se tak snažil jít dál. Měla být vyřešena otázka úředníků, škol, i jazyka. Nastalo tedy dilema, zda stát národnostní nebo stát národní, nicméně v tuto chvíli hrozila nacistická diktatura více než kdy dřív a také zničení ČSR.

Jak se dalo očekávat, strana SdP na český návrh nekývla. Navíc se začaly povídat zvěsti o pohybu německých vojsk k českomoravské hranici a tak v noci z 20. na 21. 5. začala probíhat mobilizace a ostraha hranic. Dodnes se vedou pře, kdo a proč se začal mobilizovat jako první. Velká Británie se navíc začala obávat, že by je Československo mohlo ohrozit a vtáhnout do války. Nicméně cítili jistou solidaritu s Francií, která měla s Československem podepsanou francouzsko-československou smlouvu z roku 1935.³⁴ Z této květnové krize se snažil Hitler vytěžit maximum, proto se se svými vojenskými špičkami domluvil, že hodlá zaútočit na Československo. Celkově tato květnová politika měla zásadní význam pro vnitropolitickou situaci uvnitř ČSR. Občanské hnutí totiž začalo s radikální obranou republiky. V květnu 1938 tak byl vytvořen „Manifest představitelů čs. kulturního života na obranu země”, který měl přes 300 signatářů z řad Čechů, Slováků, ale i Němců. V manifestu vyzývali, aby se občané ČSR stali věrni svým zásadám, a v podstatě udržovali celistvost a se-mkli se k podpoře demokracie a svobody. Žádali vládu ČSR, aby vytrvala ve své cestě, kterou zavedl prezident osvoboditel T. G. Masaryk. U politických

---

³³ KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002. str. 95-96

³⁴ BENEŠ, Edvard. *Mnichovské dny*. Praha, 1968. str. 396

stran se však manifest nesetkal s tak velkým zájmem. Mezi signatáři byli totiž především různí akademici, vědci a také obyčejní občané.³⁵

Henleinovci si však dále diktovali podmínky, jako zejména rovnoprávnost občanů, chtěli určitý podíl na vedení státu, chtěli rozdělení na jednotlivá národní území. Tato území měla být ohraničena, a správa měla být rozdělena na státní správu a na správu autonomní. Zákonodárství mělo být jak v centru, tak v autonomních oblastech. V každé autonomní správě měli být správce a předseda. Stejně tak žádali i autonomní obecní a okresní zřízení. Henleinovci chtěli, aby v autonomních oblastech mohli občané jednat jazykem toho obyvatelstva, které zde žilo, a aby v tomto jazyce byly vyřizovány i spisy. Stejně tak chtěli rozdělit i státní rozpočet, a to tak, že by byl rozdělen na národnostní rozpočty. Přičemž větší část rozpočtu měla být přidělena Němcům, aby se vyrovnalo bezpráví páchaného na jeho obyvatelstvu v předchozích letech.

Vláda se snažila tedy na požadavky Henleinovců reagovat a svůj návrh zákonů předložila straně SdP. V něm bylo uvedeno, že státním jazykem je stále jazyk československý, ale před úřady si měly být jazyky rovny (tedy jazyk československý i německý). Polštině, maďarštině a němčině byla určena povaha jazyka v úředním styku podle těch oblastí, kde převažovala. Dalo se říci, že ústupky byly opravdu rozsáhlé.³⁶

Po první verzi Benešova národního statutu z dubna 1938, přišla na řadu druhá verze národního statutu (červenec 1938). Tento druhý statut šel ještě více na ruku SdP. Týkal se decentralizace samosprávy v rámci okresů a další změny. Byly tedy připraveny tři pozměněné zákony: nový jazykový zákon, národnostní statut, a také nový zákon o národnostní autonomii v rámci decentralizace správy.³⁷ Tyto návrhy však strana SdP odmítla, a dále si kladla v podstatě nesplnitelné požadavky. V Anglii Henlein tvrdil, jak požadavky na změny ze strany SdP jsou minimální, a že vlastně ani nežádá připojení pohraničí k Německu. Tato jeho taktika zabrala, a ČSR se jevila jako odpůrce skromných požadavků SdP. Proto do ČSR vyslala britská vláda svého odborníka na národnostní vztahy lorda Runcimana, aby se pokusil o nějaké smírné řešení. Z těchto

---

³⁵ KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002. str. 105-108

³⁶ BENEŠ, Edvard. *Mnichovské dny*. Praha:Soboda, 1968. str. 105-109, 120-122.

³⁷ Tamtéž str. 127-128

kroků tak vzešel třetí národnostní plán (srpen 1938). Měly být vytvořeny tři převážně německé župy, aby byly uspokojeny požadavky SdP.

Bylo tedy vytvořeno sedm bodů, které byly předneseny Benešovi:

- „Budou zřízeny tři samosprávné německé kraje (župy).
- Bude provedena výměna státních úředníků, tedy čeští úředníci v krajích českých a němečtí úředníci v krajích německých.
- Bude stanoven samostatný rozpočet pro tři německé kraje.
- Vláda povolí pro německé kraje zvláštní půjčku.
- Ustanoví se komise, která by se sešla nejdéle do jednoho až tří měsíců a rozhodla by o nutných ústavních změnách.
- Bude hned ujednáno příměří v propagandě a v tisku mezi oběma stranami.
- Státní policie bude z německých krajů odvolávána, půjde-li jednání úspěšně a klidně”.³⁸

Beneš tedy začal jednat s pověřenci SdP a dohoda se zdála být na dobré cestě k úspěšnému vyřešení. Nicméně ke konci srpna se SdP nechala slyšet, že žádný třetí plán jí předložen nebyl. Až poté, co lord Runciman vyzval Henleina, aby se sešel s Hitlerem, se věci začaly hýbat. Začátkem září, tedy 2. a 3. září, tento třetí plán SdP definitivně odmítla. Poté Henlein předložil Benešovi svůj další protinávrh. V tom se do toho vložila Velká Británie a Francie, které naléhali na Prahu, aby ustoupila svému návrhu, co to jen půjde. V tu dobu také tisk Times otiskl zprávu, že vláda ČSR souhlasila s předáním českomoravského pohraničí Německu. Tento krok byl poslední kapkou, a tak se Beneš rozhodl předělat svůj třetí plán a vznikl plán čtvrtý, který již úplně vycházel vstříc nárokům SdP, s tím, že nedořešené otázky se ještě projednají. Následující dny byl návrh předán jak Runcimanovi, tak Henleinovcům. Runciman souhlasil, ale Henleinovci ne, i když bylo splněno 90 % požadavků. Hitler se k poslednímu čtvrtému návrhu vyjádřil 12. září na sjezdu NSDAP v Norimberku, a řekl, že

---

³⁸ BENEŠ, Edvard. *Mnichovské dny*. Praha: Svoboda, 1968. str. 175

už ho nebaví vyjednávání s panem Benešem, a že žádají pouze právo na sebeurčení. Po této řeči dala SdP Praze ultimátum, a přerušilo veškerou komunikaci, s tím, že na změnu mají šest hodin. Po Hitlerově projevu sudetští Němci vyšli do ulic a šli do povstání proti Čechům. Povstání se však nerozrostlo tolik, jak německá strana očekávala.

Hitler pak 18. září nařídil na popud Henleina vytvořit organizaci SFK (Sudetendeutscher Freikorps, tedy Sudetoněmecký sbor svobodných bojovníků), která čítala přes čtyřicet tisíc členů, kteří začali útočit proti moravské a české hranici. Tento krok tak byl zahájením stavu válečného, Německa proti Československu. Současně s SFK byly na část Chebska a Ašska poslány oddíly SA (Sturmabteilungen, tedy úderné oddíly) a SS (Schutzstaffeln, tedy ochranné oddíly), které obsadily území ještě před podepsáním mnichovské dohody. V této době byly také do Československa pašovány zbraně pro vyzbrojování místních Němců.³⁹

2.4 Faktický konec První republiky

Svízelnou situaci v Československu se snažila vyřešit britská vláda, která připravila "plán Zet" a vyslala britského premiéra Chamberlaina za Hitlerem do Německa. Stalo se tak 15. září, kde se Chamberlain od Hitlera dozvěděl, že Německo žádá odstoupení českomoravského pohraničí, kde žije více než 3 miliony Němců. Pokud se tak nestane, bude podle Hitlerových slov válka. Zoufalý Beneš se snažil získat podporu ve Francii. Jeho plán byl takový, že chtěl zabránit válce jakýmkoli způsobem, a to i takovým, že byl ochotný nechat odstoupit území žádané Německem. Ve Francii se však se svým návrhem nsetkal s velkým pochopením. Navíc celkové řešení měl již Hitler pevně ve svých rukách. Chamberlain byl ochotný přijmout Hitlerovy návrhy, pokud je přijme také Francie.

Anglo-francouzskou nótou tak byl na Prahu vyvinut nátlak, aby Hitlerovy požadavky přijala. V nótě hrozili ponechat Československo svému osudu. Tato nota byla československé vládě předána 19. září 1938. Území, které podle nóty mělo být odstoupeno, zahrnovalo ty oblasti, kde se vyskytuje více než 50 % německých obyvatel.

---

³⁹ KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002. str. 117-125

Československá vláda odpověděla obratem. Takové odstoupení by zničilo stát jako takový, a to z hlediska hospodářského ale i dopravního. Vláda se domnívala, že by Československo stejně tak jako tak skončilo pod úplným vlivem Německé říše. Domnívali se, že by mnoho sudetských Němců stejně chtělo zůstat součástí demokratického Československa. Ve své nótě děkovali Velké Británii a Francii, za tak velký zájem na celé situaci v Československu, a žádají je, aby svůj postoj k celé situaci ještě přehodnotili. Odpověď Velké Británie a Francie však byla poměrně razantní. V noci z 20. na 21. září v podstatě podnikli intervenci, a nutili Beneše ke změně názoru a k přehodnocení celé situace. Pokud by československá vláda radu dvou velmocí zamítla, nemůže se o ně již později opřít. Ještě tentýž den, se československá vláda vyjádřila. S velkou lítostí oznámila, že francouzsko-britský návrh přijímají, přičemž jim tyto vlády slíbily pomoc při ochraně zájmů československého státu, a dále také zmiňují, že návrhy na řešení situace byly vypracovány bez československé vlády.⁴⁰

Po tomto sdělení československé vlády, se zvedla vlna odporu a protestu. Protestovaly občanské společnosti, tedy všechny možné spolky (kulturní, studentské, ženské, tělovýchovné a další). Žádaly, aby vláda bránila vlastní národ a aby neudělala nic proti zbytku demokracie. Chtěli, aby se upevňoval stát, a aby se zavedl pořádek v pohraničí.⁴¹

Po odmítnutí Benešova čtvrtého plánu tedy Německé říši nebránilo nic, ke svému plánu. Cílem jejich plánu se stalo připojení česko-moravsko-slezského pohraničí k Německé říši a další krok k rozpoutání války proti ČSR. Daladiér si také myslel, že Hitler chce ovládnout celou Evropu, což vyplývalo z jeho knihy *Mein Kampf*. Proto se spolu s britskou vládou snažili přesvědčit Československo, aby se vzdalo svého pohraničí, i za cenu že se ČSR a celá střední Evropa stane “otrokem” Německé říše.⁴²

Pro sudetské Němce byla celá situace s připojením k Německu nesnesitelná, proto k odtržení mělo dojít dle Hitlera co nejdříve. Aby byl odsun co nejdříve vyřešen, nadiktoval si Hitler několik podmínek. Chtěl po ČSR, aby se ze sudetských oblastí stáhla policie, branná moc, a různá pohraniční stráž. Přičemž určil den zabrání území na 1. října. Dále mělo být vyklizené území pře-

⁴⁰ Mnichov v dokumentech I., Praha. 1958. čl. 77, 82, 88-90

⁴¹ KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství?* Praha, 1993. str. 197

⁴² Mnichov v dokumentech I., Praha. 1958. čl. 233

dáno ve stavu, v jakém je nyní. Chtěli, aby česká vláda propustila všechny sudetoněmecké příslušníky policie a branné moci do Německa, dále také aby propustila politické vězně německé národnosti. Do 25. listopadu se měl konat plebiscit, ve kterém by hlasovalo veškeré obyvatelstvo žijící zde na území před 28. říjnem 1918 včetně, nebo se do tohoto data narodilo. Obyvatelé se tak mohli rozhodnout, zda chtějí patřit k českému státu nebo německé říši. Rozhodnuto mělo být prostou většinou žen i mužů.

Vyklizované území mělo zůstat beze změn i s veškerou infrastrukturou, ale i hospodářstvím. Byla tam zahrnuta i letecká doprava a rozhlas. To stejné mělo platit i pro podniky, které byly veřejně prospěšné.⁴³

Československá vláda podala 22. září demisi a nastoupila vláda nová v čele s generálem Syrovým. Tato vláda hned vyhlásila mobilizaci. Hitler se ještě sešel s Chamberlainem v Godesbergu, a tam se hovořilo o tom, že Československo souhlasí s odstoupením území. Ve dnech od 23. do 28. září došlo v Evropě k mnoha změnám. Československo odmítlo Hitlerovy podmínky a oznámilo, že se proti němu postaví na odpor. V Anglii i Francii se chystali na válku, která se zdála být nevyhnutelná. Rusko se k nim také chtělo připojit. Evropské mocnosti obdivovaly boj Československa s Německou říší. Nicméně po všech těch peripetiích ohledně odstoupení sudetských území se Anglie a Francie vzepřela a začala Československo obviňovat z úmyslu rozpoutat svou zarputilostí světovou válku. Po tom co ČSR odmítla Hitlerovy godesberské požadavky, se Hitler znovu rozhodl reagovat. Nechtěl prý nechat trápit 3,5 milionu lidí pod šíleným vedením Beneše. Hitler pohrozil, že pokud Československo nepřijme godesberské požadavky do 28. září do dvou hodin odpoledne, Německo rozpoutá válku.

V této situaci byl Beneš kritizován ze všech stran (USA, Francie, další státy americké Unie, také státy jižní i střední Ameriky). Chamberlain mu poslal svůj Timetable, tedy upřesnění Hitlerových požadavků. Beneš odmítl jak Timetable, tak godesberské požadavky. Chtěl svolat mezinárodní konferenci, podle rady prezidenta Roosevelta.

---

⁴³ Mnichov v dokumentech I., Praha. 1958, čl. 101

Po další vlně útoku na Československo se 29. září V Mnichově konala konference čtyř velmocí, a to Německa, Francie, Anglie a Itálie. Československo pozváno nebylo, i přes svou žádost o jednání. Mezinárodní konference se usnesla, bez Československa, že musí německá území velice rychle vyklidit. Podepsáním tohoto konečného protokolu vstoupila v platnost mnichovská dohoda. Druhý den, tedy 30. září 1938 bylo Československo vyzváno Francií a Anglií, aby mnichovskou dohodu prostě přijali. Beneš již neviděl žádnou možnost odmítnutí této dohody. Bylo učiněno prohlášení, že se mnichovské dohodě podřizujeme. Tato dohoda však nebyla nikdy přijata parlamentem, ani vládou.

Dne 14. března 1939 bylo obsazeno zbytek oblastí Československa německými vojsky. Hitler tím ale porušil mnichovskou dohodu, a prezident Beneš se jí necítil být dále vázán, a tak zahájil boj za obnovu republiky.⁴⁴

---

⁴⁴ Český rozhled (2012). *Dějiny první republiky* (<http://www.ceskyrozhled.cz/2012/11/dejiny-prvni-republiky.html>, 3. 2. 2018).

3. Zahraniční politika Československé republiky a Mnichovská dohoda

3.1 Dovršení situace před Mnichovskou dohodou

Výsledky první světové války přinesly zhroucení mezinárodního bezpečnostního systému. To se projevilo především ke konci 30. let. Po roce 1918 se mnoha států snažila demokratizovat, ale ve výsledku se demokracie brzy dala na ústup, a to již po 20. letech. Mohla za to i hospodářská a sociální krize. Počátkem 40. let zůstaly v evropském prostoru jen tři demokratické státy, ostatní podlehly více či méně totalitním režimům.

Německo si Československo zařadilo mezi své nepřátele, zničilo základy versailleské smlouvy a také zcela dobrovolně podepsanou locarnskou smlouvu z roku 1925. Hlavním důvodem nenávisti vůči ČSR pramenila mimo jiné i ze spojení s Francií. Německo se tak obávalo, že by je jejich spojení mohlo ohrozit, pokud by se ČSR s Francií rozhodly řešit německé porušování mírových smluv. Proto se také Německo rozhodlo k preventivní válce proti Československu. *“Československo spolupracovalo s Francií úzce politicky a diplomaticky, a to zároveň v duchu kolektivní bezpečnosti (v rámci Společnosti národů i jinde), která Německu překážela a již se snažilo eliminovat dvoustrannými pakty o neútočení s vybranými státy, např. s Polskem”*. Problém vidělo Německo i ve vztahu ČSR se Sovětským svazem z roku 1935, protože se obávalo přítomnosti SSSR ve střední Evropě. Velkým problémem byla pro Německo také demokratická situace v Československu, která se pak projevovala v podpoře německé protinacistické emigrace.

Hitler hodlal zničit Československo co nejdříve, protože mu údajně vůbec nešlo jen o pohraniční oblasti. Mělo jít o válku izolovanou, aby jim spojenci nemohli pomoci. Československo mělo být označeno jako utlačovatel menšin.⁴⁵

---

⁴⁵ HANS, Hans Henning, HAZDRA, Zdeněk a VLČEK, Lukáš, ed. *Mnichov 1938 a česká společnost: sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. str. 87-94

3.2 Mnichovská konference

Jak již bylo zmíněno výše, Mnichovská konference se konala 29. září za účasti čtyř velmocí - a to Anglie, Německa, Francie, a Itálie. Hitler se domníval, že přítomnost Československa není potřeba, protože by veškerá jednání jen zdržovala a protahovala. Konference probíhala ve dvou dnech celkem ve třech zasedáních. Na první konferenci se řešily jen formální otázky, na druhém zasedání se řešil už konkrétní návrh, který navrhl italský zástupce Benito Mussolini (prakticky byl vypracován nacisty). Návrh v podstatě stejně vyplýval z godesberských memorand a obsahoval jen minimum změn. Jednou z výrazných změn bylo prodloužení lhůty na odstoupení pohraničních oblastí, a to z jednoho týdne na deset dní. Na posledním třetím zasedání byla přijata konečná verze mnichovské dohody, a podepsána zúčastněnými státy.⁴⁶

V době podpisu smlouvy se v Mnichově nacházeli dva čeští zástupci. Jelikož se nemohli účastnit, bylo jim pouze v půl druhé ráno rozhodnutí oznámeno zástupci Francie a Anglie. Také jim bylo oznámeno, že již není třeba cokoli potvrzovat, nebo vyjadřovat souhlas, protože podpisem mnichovská dohoda vešla v platnost. Dne 30. září 1938 se mimořádně sešla československá vláda i s prezidentem Benešem, a zástupcům stran mnichovské dohody bylo oznámeno, že se podrobujeme rozhodnutí, i když bylo učiněno proti nám i bez nás.⁴⁷

3.3 Mnichovská dohoda a její platnost

Mnichovská dohoda měla preambuli, ale i osm článků, nebo také mapu s označeným územím. V preambuli bylo zmíněno, že se účastníci mnichovské konference shodli na jejích podmínkách.

V prvním článku bylo pouze uvedeno, že s vyklizováním území se začne 1. října 1938. Druhý článek obsahoval seznámení s tím, že se tak uskuteční do 10. října téhož roku a že bude provedeno bez ničení, a že je za to odpovědná česko-

---

⁴⁶ OLIVOVÁ, Věra. *Zápas o Československo 1938*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1996. str. 67-68

⁴⁷ CESAR, Jaroslav. *Mnichov 1938*. Praha, 1978, str. 149

slovenská vláda.⁴⁸ Československo mělo předat nejen území, ale i průmysl, vojenské opevnění, které se na tomto území nacházelo.

Třetí článek zakládal komisi pro vyklizení. V této komisi měly být signatářské státy, ale i Československo. Ve čtvrtém článku byl určen harmonogram obsazení zmiňovaného území. V pátém článku se hovořilo o území, na kterých se měl konat plebiscit a také určení dne, kdy se měl konat. Plebiscit se měl konat nejpozději na konci listopadu. Podle šestého článku měla komise rozhodnout o konečném určení hranice, ale byly tam určeny odchylky při určení hranic. Tato odchylka hrála Hitlerovi do karet, protože tak mohl obsadit území, na které neměl vůbec nárok, a to ještě s požeňáním mezinárodní komise.

Sedmý článek určoval, jak bude probíhat přesídlení do odstoupených oblastí a také pro vystěhování z nich. Opce musela být provedena do šesti měsíců ode dne uzavření mnichovské dohody. Poslední, tedy osmý článek určoval povinnost propustit všechny sudetské Němce z vojenských a policejních sborů, pokud si to budou přát. A také propustit vězně, kteří si odpykávali trest za trestné a politické a činy.⁴⁹ Byl tam také přidán dodatek, kde se francouzská a britská vláda zavázala poskytnout Československu mezinárodní garanci nových hranic. Veškeré otázky, které by vyvstaly při předání území, měly být řešeny mezinárodní komisí.

3.3.1 Platnost mnichovské dohody

Platnost mnichovské dohody je minimálně sporná. Jak již bylo naznačeno, mnichovská dohoda je v podstatě mezinárodní smlouva. Pojmové znaky mezinárodní smlouvy jsou vypsány níže.

Důležitým znakem mezinárodní smlouvy je souhlasný projev vůle obou stran. Kdežto mnichovská dohoda byla podepsána bez vědomí Československa. Byla podepsána pouze Francií, Itálií, Německem a Anglií. Mohou ji uzavřít pouze subjekty mezinárodního práva. Dalším znakem je to, že mezinárodní smlouva má mít mezinárodně-právní účinky. Tento znak také mezinárodní smlouva splňovala, protože odstoupení území tyto účinky má. Posledním znakem je, že mezinárodní

---

⁴⁸ SCHELLE, Karel. *Československé dějiny státu a práva v dokumentech*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. str. 148

⁴⁹ SCHELLE, Karel. *Československé dějiny státu a práva v dokumentech*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. str. 148

smlouva se má řídit mezinárodním právem. Tento znak tedy dodržen nebyl, a to z hlediska jejího obsahu, ale i způsobem jejího přijetí.

Znaky mezinárodního práva zahrnují zásady, ale také pravidla, které vyjadřují pojem správného chování civilizovaných národů každý k sobě navzájem nebo k obyvatelům těchto národů.⁵⁰ Je pravdou, že v roce 1938 nebylo mezinárodní právo na tak vyvinuté úrovni, jako máme dnes, ale i tak zde existovala jistá pravidla.⁵¹

Problémem této mezinárodní smlouvy bylo to, že v něm bylo zainteresováno Československo, které v tu dobu bylo suverénním státem. Bylo také rovnoprávným státem, i když bylo oproti jiným mocnostem významně menší rozlohou. Touto mezinárodní smlouvou byly ale porušeny i další zásady, například zásada nevměšování se do vnitřních záležitostí jiného státu, nebo zásadu *pacta sunt servanda* (smlouvy se mají dodržovat), nebo také smluvní volnost a zákaz použití síly. Mnichovská dohoda, tím, že byla uzavřena bez přítomnosti Československa, byla tedy uzavřena k jeho tíži. Bylo tím zasaženo právě do rovnoprávnosti státu a jeho smluvní volnosti.

Do nezávislosti a rovnoprávnosti Československa však bylo zasaženo ještě dříve, a to již mnichovskou konferencí, ke které Československo nebylo ani přizváno. V tu dobu tedy bylo ČSR závislé na rozhodnutí čtyř mocností a bylo jím podřízené. Problémem také bylo, že se jednalo o česko-německé hranici, tak by dohoda měla být uzavřena pouze mezi Německem a Československem. Došlo tedy k zásahu do vnitřních záležitostí, protože sudetoněmecká otázka byla problémem v té době suverénního Československa.⁵²

Mnichovská dohoda byla také porušena zásadou *pacta sunt servanda*, kdy tato zásada souvisela i s tím, že Francie a Anglie se vyslovili v jejich návrhu, jenž se týkal mnichovské dohody. Tento návrh měl garantovat jakýsi příslib proti každému nevyprovokovanému útoku. Tuto záruku poskytlo i Německo s Itálií, jen co bude vyřešena otázka maďarské a polské menšiny.⁵³ I když tento příslib tyto mocnosti daly, realita byla zcela jiná. Z dokumentů získaných po druhé světové válce

⁵⁰ READ, Elisabeth F. *Mezinárodní právo a mezinárodní vztahy*. Praha: Orbis, 1926. str. 17

⁵¹ TÁBORSKÝ, Eduard. *Naše věc: Československo ve světle mezinárodního práva za druhé světové války*. Praha: Melantrich, 1946. str. 32-33

⁵² Tamtéž str. 41

⁵³ Tamtéž str. 42

bylo zcela jasné, že se Německo připravovalo k útočné válce již od roku 1937. Hitler se tak domníval, že československo-německá otázka může být vyřešena jen silou a Československo se tedy mělo stát cílem útoku. Paradox je, že tento plán vznikl dříve, než se objevila krize mezi Československem a sudetskými Němci. Z Hitlerových plánů je tedy patrné, že sudetoněmecká krize byla jen součástí jeho dobře promyšleného plánu na zaútočení na Československo. Hitler se tak snažil v mocnostech vyvolat omyl, bez něhož by pravděpodobně nedaly souhlas ke smlouvě. Podvedená strana se tak může domáhat neplatnosti smlouvy ab initio.⁵⁴

Nicméně mezinárodní zásady v té době nebyly dokonalé. Neexistovaly psané ani obyčejové normy mezinárodního práva, které by zakotvovaly svobodnou vůli jednotlivých suverénních států. Byly však často zakotveny ve vnitrostátních právních rádech. Československá republika tak neměla svobodnou vůli. Takové donucení tedy dělá smlouvu neplatnou.⁵⁵

Porušením všech výše zmiňovaných zásad mezinárodního práva tedy došlo k zásahu do svrchovanosti Československa, protože se nemohlo účastnit jednání o nich samých. Bylo tedy zasaženo jak do nezávislosti, tak do jeho územní celistvosti. Tím, že Československo bylo nucené odstoupit Sudetské oblasti, bylo paralyzováno. Byla přerušena doprava, narušena ekonomická soběstačnost a nucena odevzdat ozbrojené opevnění, díky kterému by se mohla bránit.⁵⁶

Kromě porušení základních zásad, byly porušeny i dříve sjednané smlouvy. Jsou jimi smlouva z Locarna z roku 1925 nebo také Briand-Kellogův pakt z roku 1928. První zmíněná smlouva byla sjednána mezi Československem a Německem, a uvádělo se v ní, že pokud vzniknou mezi zeměmi nějaké spory, budou vyřešeny pokojnou cestou. Pokud by se tyto spory nedaly vyřešit diplomatickou cestou, měly být řešeny rozhodčím soudem nebo předloženy Stálému dvoru mezinárodní spravedlnosti. Přičemž se ve smlouvě také zmiňovalo, že práva států nemohou být měněna bez jejich souhlasu. Na tuto smlouvu pak také navazovala smlouva mezi Francií a Československem, sjednána také v Locarnu, která jedna strana slibovala druhé pomoc, v případě porušení těchto Locarnských zá-

---

⁵⁴ POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo: zvláštní část*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 1996. str. 155

⁵⁵ TÁBORSKÝ, Eduard. *Naše věc: Československo ve světle mezinárodního práva za druhé světové války*. Praha: Melantrich, 1946. str. 38-39

⁵⁶ ŽOUREK, Jaroslav. *Proč byla Mnichovská dohoda z roku 1938 od počátku nicotná?. Studie z mezinárodního práva*. Praha: Československá akademie věd, 1968. Roč. 13, str. 77.

vazků.⁵⁷ Druhou zmiňovanou smlouvou, tedy Briand-Kellogovým paktem, jehož stranami byly všechny čtyři mocnosti plus Československo, byla odsouzena válka jako prostředek k řešení mezinárodních rozporů. Tento pakt byl podepsán roku 1928 v Paříži. Z tohoto paktu vyplýval tedy i zákaz hrozby útočné války. Jenže Německo tuto hrozbu přímo používalo.

Signatáři mnichovské dohody také porušili právo Společnosti národů. Pro to také v roce 1933 Německo vystoupilo a Itálie v roce 1937.⁵⁸ V Paktu Společnosti národů bylo jasně dáno, že musí být zachována politická nezávislost a územní celistvost jednotlivých signatářských států. V paktu se také signatáři zavázali, že ani v budoucnu nesmí uzavřít smlouvu, která by byla neslučitelná s tímto paktem. V jednom ze článků Paktu Společnosti národů se také píše, že stát, který není signatářem, tedy stojí mimo Společnost národů, bude vyzván k vyřešení sporu podle podmínek Společnosti národů. Nicméně Společnost národů jako mezinárodní organizace Německo vůbec neoslovila k přijetí povinností, tudíž se porušení paktu také dopustila. Povinnosti z paktu porušily i Francie a Anglie, protože zasahovaly do vnitřních záležitostí Československa.⁵⁹

Co se týče vnitrostátního práva Československé republiky, byla v té době platná ústava z roku 1920. V této ústavě je dáno, že oprávnění k uzavření smlouvy, kterou by se měnilo státní území je pouze prezident se souhlasem Národního shromáždění. Mnichovská dohoda ale nebyla Národním shromáždění vůbec předložena, a tak přijetí prezidentem nebylo vůbec možné. Byl tedy porušen § 3 odst. 1 ústavní listiny.⁶⁰

3.4 Realizace mnichovské dohody

S podpisem mnichovské dohody vznikly i následky, které měly dopad jak na Československo, tak na mezinárodní společenství. Následkem tak byla ztráta území, obyvatel, paralyzování dopravy ale i průmyslu. Jak již bylo zmíněno výše, Československo muselo odstoupit své území, a to v době od 1. do 10. října. Mezinárodní komise stanovila podobu československých hranice, po tom, co se na

---

⁵⁷ Tamtéž str. 74-75

⁵⁸ MRÁZEK, J. *Mnichov a jeho důsledky z pohledu mezinárodního práva*. In: Mnichovská dohoda: Cesta k destrukci demokracie v Evropě. Praha: Karolinum, 2004. str. 355

⁵⁹ KOPAL, Vladimír. *Počáteční neplatnost Mnichovské dohody*. *Právník: The Lawyer = Le Juriste = Der Jurist = Jurist: teoretický časopis pro otázky státu a práva*. 1971, Roč. 110, č. 9, str. 726

⁶⁰ TÁBORSKÝ, Eduard. *Naše věc: Československo ve světle mezinárodního práva za druhé světové války*. Praha: Melantrich, 1946. str. 32-33

konci září sešla v Mnichově. Mělo být celkem pět etap vyklízení.⁶¹ První etapa tedy začala již zmiňovaného 1. října, které se odehrálo během jednoho dne. Bylo odstoupeno území zahrnující jižní Šumavu. Dalším územím byl severní výběžek Šluknovska a Frýdlantska. Toto území zahrnovalo města jako Krásná Lípa nebo Varnsdorf.⁶²

V druhé etapě měly být vyklizeny severní Čechy. Toto území začínalo městem Streckenwald a končilo v městě Polubný. Toto pásmo vedlo také například přes Děčín, Kunratice nebo Německé Jablonné.⁶³ Další, tedy třetí etapa byla provedena na Chebsku, které mělo být odstoupeno do 5. října. Jedno z vyklízených pásem začínalo na státních hranicích v Klingenthalu, až do Pořejova, kde se dále pokračovalo k jihozápadu do Rozvadova ke státní hranici. Toto pásmo zahrnovalo i Kraslice, Mariánské Lázně, nebo Lázně Kynžvart. V dalším pásmu se nacházely například Karlovy Vary, Bečov nad Teplou nebo Jáchymov. Další pásmo vedlo od Jirkova, přes Žlutice, Bezděčín až po Ronšperk ke státní hranici.⁶⁴

Čtvrté odstupované pásmo mělo být vyklizeno 6. a 7. října, a to na severní Moravě. První pásmo vedlo přes Frývaldov a končilo i Albrechtic na hranicích. Další pásmo v úrovni Dolní Lipky až po Úvalno.⁶⁵ Poslední, tedy pátá etapa a poslední pásmo bylo rozhodnuto mezinárodní komisí podle mnichovské dohody. Bylo to nejrozsáhlejší území, bylo několikrát větší než pásma z předchozích etap. Na těchto územích zůstalo přibližně 450 tisíc Čechů. Záměrem tak bylo obklíčit Ostravu a Plzeň, a také obsadit obce, které byly čistě české. Byly to obce na Opavsku, Jilemnicku, Chodsku, nebo Hlučínsku. Právě Hlučínsko bylo zabráno celé, aniž by zde žila více jak polovina Němců. Zabrali například i okres Litovel, kde žilo 56 Němců a skoro 5000 Čechů. Dohromady tak bylo obsazeno na Moravě a v Čechách více než tři sta českých obcí. Konečné hranice byly určeny až pro-

---

⁶¹ KRÁL, Václav. *Dny, které otřásl Československem*. 1.vyd. Praha: Naše vojsko, 1975. str. 296

⁶² Lidové noviny (1938). *Druhé pásmo se vyklizuje* (<http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:bdc405b0-e5f9-11dc-bfb2-000d606f5dc6>, 20. 2. 2018).

⁶³ Lidové noviny (1938). *Vyklizování území pokračuje* (<http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:bdc405b0-e5f9-11dc-bfb2-000d606f5dc6>, 20. 2. 2018).

⁶⁴ Lidové noviny (1938). *Okupace pokračuje: Korektní postup německého vojska* (<http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:bdc405b0-e5f9-11dc-bfb2-000d606f5dc6>, 20. 2. 2018).

⁶⁵ Lidové noviny (1938). *Čtvrté pásmo vyklizeno: Kancléř Hitler na severní Moravě* (<http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:bdc405b0-e5f9-11dc-bfb2-000d606f5dc6>, 20. 2. 2018).

tokolem někdy kolem 20. listopadu 1938. Své nároky si dělali i Polsko a Maďarsko.⁶⁶ Polsko požadovalo odstoupení Těšínska, kterému také prezident Beneš vyhověl.⁶⁷ Maďarsko také získalo jižní Slovensko, skoro v takovém rozsahu, v jakém požadovali.

Československo tak přišlo rozhodnutím mnichovské dohody o téměř 42 tisíc kilometrů čtverečních. To v konečném součtu bylo 37 % území Moravy, 30 % území Čech, 22 % území Slovenska a 12 % území Podkarpatské Rusi. Československo tak přišlo bezmála o 5 milionů obyvatel, přičemž pouze 3 miliony byli německé národnosti.⁶⁸

---

⁶⁶ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1999. s. 380

⁶⁷ Tamtéž str. 380

⁶⁸ UHLÍŘ, Jan B. *Druhá republika: Stát který nikdo nechtěl. Historický obzor: časopis pro výuku dějepisu a popularizaci dějin*. Praha: SPN, Roč. 14, č. 5-6, str. 131

4. Československá exilová vláda a procesy jejího uznání

Prezident Beneš nesl události ze září a října 1938 velice obtížně. Věděl totiž, že jeho odstoupení je nevyhnutelným krokem, i když se s tímto faktem nechtěl smířit. Po podpisu mnichovské dohody ještě chvíli váhal, ale 5. října 1938 opravdu odstoupil, po té, co byla ustavena vláda generála Syrového. Tento nový předseda vlády tak převzal některé funkce po Benešovi. Beneš však neodstupoval dobrovolně, učinil tak na základě nátlaku Německa, ale také z části na nátlak československých politiků. Německo si tím podmínilo lepší jednání o česko-slovenské hranici. Beneš však ve svém abdikačním dopise podotkl, že odstupuje zcela dobrovolně, z vlastního přesvědčení. Ke konci října se pak vydal do Londýnského exilu. Po Benešově abdikaci nastoupil do čela Československé republiky Emil Hácha (listopad 1938).⁶⁹

4.1 Počátky exilové vlády

V polovině března 1939 byl ustanoven Protektorát Čechy a Morava, a to znamenalo v podstatě zánik Československé republiky. Představitelé Velké Británie, Francie, USA a Sovětského svazu nesouhlasili s tímto novým uspořádáním. Velká Británie s Francií se domnívali, že Německo porušuje mnichovskou dohodu.⁷⁰ Čeští a slovenští politici, kteří odešli do exilu, stále tvrdili, že Československo nikdy nezaniklo. Jejich cílem se stala obnova Československého státu v předmnichovských hranicích.

Do čela emigrujících politiků se postavil Edvard Beneš. Jeho cílem bylo obnovit Československo v předmnichovských hranicích. Beneš spolu s ostatními exilanty neuznávali mnichovskou dohodu a chtěli pokračovat v existenci Československa dál. A tak se v zahraničí zformovala exilová vláda v čele právě s ním. Co se týče uznání této exilové vlády, nebylo to zcela jednoduché. Proto se nejdůležitějšími cíli této exilové vlády stalo oduznání mnichovské dohody, uznání kontinuity Československé republiky, ale i uznání vlády exilové. Podle Beneše tak Československo nezaniklo ani 15. března 1939. Benešův protest proti německé

---

⁶⁹ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Praha: Karolinum, 1998, str. 74-78

⁷⁰ NĚMEČEK, Jan, et al. *Od rozpadu Česko-Slovenska do uznání československé prozatímní vlády 1939-1940 : (16. březen 1939 - 15. červen 1940)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1999, str. 5

okupaci směřoval jak ke Společnosti národů, tak k dalším mocnostem Francii, Velké Británii, Sovětskému svazu, ale i USA.⁷¹

Proti Edvardu Benešovi se v té době objevilo mnoho odpůrců, ať už z řad politických nebo vojenských. Jedním z odpůrců byl Milan Hodža, v té době již bývalý československý předseda vlády. Dalším odpůrcem byl Štefan Osuský tehdejší československý velvyslanec ve Francii. A dále také generál Prchala, ten Benešovi nemohl zapomenout, že se spolu s lidem nepostavil na odpor se zbraní v ruce v době mnichovské krize.

Právě tito tři odpůrci se sami považovali za vhodné zástupce formující se exilové vlády, zejména co se týkalo zastupování Slovenska v emigraci. Benešovi bylo totiž vytýkáno poměrně malé zastupování Slováků. Velká Británie a Francie se příliš nehrnula do oficiálního uznání československé exilové vlády. Oficiálně tak mohl vzniknout jen Československý národní výbor, a to jen z důvodu, aby mohl mít na starosti vznikající československou armádu ve Francii.⁷²

Sám Beneš se usídlil v Londýně, kdežto jednotlivé správní orgány, poťazmo Národní výbor byly ve Francii. Beneš se tam snažil o uznání exilové vlády, jakožto prozatímní státní zřízení Československa v emigraci. Chtěl, aby toto exilové státní zřízení mělo prezidenta, vlastním emigrační parlament a také vládu. Na postu prezidenta si z pochopitelných důvodů představoval sám sebe.⁷³ Problém v britském postoji k exilové vládě byl v tom, že Češi se nedokázali shodnout s československými Němci, které reprezentoval Wenzel Jaksch. A také stále nebyly vyřešeny rozdíly mezi Českými a Slovenskými exilovými politiky. Beneš dokonce pro československé Němce vyhradil několik míst v parlamentu, se kterými však Hodža s Jakschem nesouhlasil. Francouzští představitelé si také nebyli uznáním jisti, protože si v postu hlavního představitele nepředstavovali právě Beneše.⁷⁴ Britská strana tak požadovala vyřešení problémů s československými občany německé národnosti, a Beneš se snažil jejich námitkám vyhovět. Chtěl to vyřešit zřízením Národní rady, ve které by byly zastoupeny veškeré politické

---

⁷¹ BENEŠ, Edvard. *Paměti. Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství*. Praha: Orbis, 1948. str. 89-99

⁷² KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Praha: Karolinum, 1998. str. 82-85

⁷³ Tamtéž str. 85-87

⁷⁴ KUKLÍK, Jan, NĚMEČEK, Jan, ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Praha: Auditorium, 2011. str. 140

proudy, s výjimkou komunistů. Komunisté totiž ostře vystupovali proti Benešovi. Vadilo jim Benešovo pojetí nepřerušené kontinuity a byli proti vytvoření Československého národního výboru, ale i prozatímní vlády.⁷⁵

4.2 Uznání Československé exilové vlády

Během druhé světové války, přesně 10. května 1940, byla jmenována ve Velké Británii nová vláda v čele s Winstonem Churchillem. Změna vlády přinesla také změnu postoje k otázce československé exilové vlády. Důležitým milníkem bylo memorandum Edvarda Beneše ze dne 21. června 1940, které nazval “Vytvoření československé vlády”.⁷⁶ Dalším neméně důležitým Benešovým krokem byl dopis lordu Halifaxovi, tehdejšímu ministru zahraničí, ve kterém Halifaxe seznamuje s plánem přeměny Národního výboru na prozatímní československou vládu. Halifax v dalším dopise odpověděl, a to znamenalo uznání exilové vlády, jen s určitými výhradami. Například nesouhlasil s právní teorií kontinuity Československé republiky ale také s jurisdikcí nad českými občany ve Velké Británii.⁷⁷

Beneš se posléze ujal role prezidenta republiky, i když Velká Británie s ním stále jednala jako s premiérem. Jako prezidenta ho Velká Británie začala brát zhruba rok po těchto událostech. I přesto, že uznání československé exilové vlády mělo ze strany Británie mnoho připomínek, i tak to lze brát jako velký úspěch.⁷⁸ Po Velké Británii následovalo uznání Kanadou, Novým Zélandem, Austrálií, ale i Jihoafrickou Unií.

Uznání československé exilové vlády se nedalo požadovat od Francie, která byla v té době poražena Němci. Navíc kvůli válce s Němci přerušila Francie veškeré diplomatické styky s československými exilovými zástupci. Přerušení styků s Francií bylo ohlášeno 8. září 1940. Později však tzv. vichistická Francie uznala autonomii Slovenské republiky. Tento krok však nebyl zcela dobrovolný, ale byl učiněn pod nátlakem okupačních sil. Československému exilu tak nezbyvalo nic jiného, než se obrátit na francouzskou exilovou vládu v čele s Charlesem

---

⁷⁵ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Praha: Karolinum, 1998. str. 88-89

⁷⁶ Tamtéž str. 90

⁷⁷ TÁBORSKÝ, Eduard. *Prezident Beneš mezi Západem a Východem*. Praha: Mladá fronta, 1993. str. 64-65

⁷⁸ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Praha: Karolinum, 1998. str. 91

de Gaullem (Svobodná Francie). V prosinci 1940 tak došlo k vzájemnému uznání exilových vlád obou zemí a také k novému počátku oficiálních styků.⁷⁹

I po těchto úspěších se přesto Beneš nechtěl spokojit pouze s prozatímním statutem československé exilové vlády. Důležité pro něj bylo uznání zejména od Velké Británie, ve které také působil. Při návštěvě Winstona Churchilla u československých ozbrojených sil roku 1941, Beneš předložil Churchillovi plán připravovaného memoranda „Politický a právní vztah Československé republiky k Velké Británii“.⁸⁰ V tomto dokumentu bylo mimo jiné zmíněno, že lid Československa přijal pokračování republiky, tak jak fungovala před podpisem mnichovské dohody. Beneš v něm poukazoval i na to, že k abdikaci byl donucen. Stejně tak poukázal na neplatnost mnichovské dohody. Toto memorandum bylo také předáno ministru zahraničních věcí Edenovi.⁸¹

Uznání exilové vlády de iure bylo pro Velkou Británii velice obtížné. Báli se, že se Československo začne více směřovat na Sovětský svaz, ale také nechtěli ustoupit ze svých výhrad. K dalšímu jednání došlo právě se Sovětským svazem, který začal s československou exilovou vládou v Londýně jednat. Stalo se tak proto, že 22. června 1941 Němci zrealizovali plán Barbarossa na dobytí Sovětského svazu. Němci tak porušili pakt o neútočení (Ribbentrop-Molotov z 23. srpna 1939). Sovětský svaz tak s Československem uzavřel v červenci 1941 úmluvu o boji proti Německu, ale také o vytvoření vojenských jednotek Československa na území Sovětského svazu. Dne 18. července 1941 byla československá exilová vláda uznána Velkou Británií, stále ale s výhradami co se týče kontinuity, ale i státních hranic. Bez výhrad a tedy definitivně byla exilová vláda uznána až 5. srpna 1942.⁸² Kromě Velké Británie a Sovětského svazu byla československá exilová vláda de iure uznána i Spojenými státy a také Čínou. To, že již byl Beneš brán jako prezident republiky, potvrdily i jeho zahraniční cesty do Sovětského svazu a Spojených států v roce 1943.⁸³

---

⁷⁹ Tamtéž str. 122-124

⁸⁰ VONDROVÁ, Jitka. *Češi a sudetoněmecká otázka 1939-1945: dokumenty*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1994. str. 84-93

⁸¹ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Praha: Karolinum, 1998. str. 94-98

⁸² BENEŠ, Edvard. *Paměti. Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství*. Praha: Orbis, 1948. str. 458-474

⁸³ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Praha: Karolinum, 1998. str. 100

4.3 Postoj k platnosti a neplatnosti mnichovské dohody

Prezident Beneš, ale i československá vláda se domnívali, že mnichovská dohoda je neplatná. Snažili se o tom přesvědčit signatářské strany mnichovské dohody. Českoslovenští zástupci v Londýně zastávali názor, že Československo je již od září 1938 ve stavu válečném s Německem. Československo tak fakticky přestalo existovat jako samostatný stát již v březnu roku 1939. Na rozdíl od toho vznikl Slovenský štát, protože byl uznán západními mocnostmi, a na podzim roku 1939 byl tento nově vzniklý stát uznán i Sovětským svazem.⁸⁴ Aby tato teorie kontinuity mohla být uznána, musel by ji uznat mezinárodně uznaný orgán, který by ji následně mohl prosazovat. O to se snažil prezident Beneš a jeho spolupracovníci, a tak se do čela orgánu postavil právě Beneš. Byl tak vytvořen Československý národní výbor, který řídil armádu ve Francii. Po porážce Francie ke konci července 1940 byla vytvořena československá exilová vláda.⁸⁵ K dovršení bylo ještě potřeba odůvodnění mnichovské dohody signatářskými státy.

Fakt je, že československá vláda byla nucena přijmout mnichovskou dohodu pod nátlakem, kdy Německo hrozilo, že zaútočí na Československo. Pokud by Československá republika v té době nepřijala, mělo by to za následek ozbrojený konflikt. Tato situace si dokonce vyžádala vlastní název a to tzv. „Mnichovský diktát“.⁸⁶

4.3.1 Postoj k platnosti a neplatnosti mnichovské dohody ze strany

Velké Británie

Prezident Beneš bral jednání s Velkou Británií, Sovětským svazem a USA za důležitý krok k odůvodnění mnichovské dohody. Již v přednesu na prestižní univerzitě označil přístup signatářských států za sobecký a žádal po Německu vzdání se veškerých území, které si vzalo. Vyslovil se také pro znovunabytí samostatnosti Československého státu, Rakouska i Polska.⁸⁷ Velká Británie považovala mnichovskou dohodu za uzavřenou platně, nicméně se jí necítila být nijak vázaná. Tento názor se nezměnil ani po uznání exilové vlády 18. července 1941. Proto byl

---

⁸⁴ KUKLÍK, Jan. NĚMEČEK, Jan. *Cesta k odůvodnění Mnichova za druhé světové války. Mnichovská dohoda: Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha: Karolinum, 2004, str. 132

⁸⁵ Tamtéž str. 133

⁸⁶ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Praha: Karolinum, 1998, str. 110-111

⁸⁷ KUKLÍK, Jan. NĚMEČEK, Jan. *Dlouhé stíny Mnichova. Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Praha: Auditorium, 2011, str. 167-168

prezident Beneš vyzván britským ministrem zahraničí, aby připravil návrh o neplatnosti mnichovské dohody. Ten se v návrhu vyjádřil, že vše, co se odehrálo od 19. září 1938 a týká se československých hranic, nepokládá za platné.⁸⁸ Jednání s Velkou Británií však byla velice zdoluhavá. Beneš britskému ministru oznámil, že by chtěl snížit počet Němců v Československu na 1,5 milionu a tím pádem i upravit hranice.⁸⁹ Ministerský předseda Churchill vydal 11. listopadu 1940 prohlášení, ve kterém stálo, že Německo zničilo úpravu, která se týkala otázky Československa v roce 1938 a již se vláda Velké Británie účastnila, ale že se zbavuje závazků v této věci.⁹⁰ Britská vláda se tedy tímto prohlášením jasně vyhranila a odmítla mnichovskou dohodu a veškeré věci, co s ní souvisí. Vláda Velké Británie neuznává jakékoli územní úpravy týkající se Československého státu, které se zde udály v roce 1938 i po něm. Navíc se zavázala, že při určování hranic Československa po druhé světové válce nebude brát v úvahu žádné změny, které se odehrály od roku 1938.⁹¹ Tento krok od Velké Británie tak byl také trochu taktický, protože bylo více než jasné, že po válce bude ruský vliv ve střední Evropě poměrně silný, a chtěli si zajistit dostatečný vliv v Československu.⁹²

4.3.2 Postoj k platnosti a neplatnosti mnichovské dohody ze strany

Francie

Po odznamenání mnichovské dohody Velkou Británií byla na řadě Francie, proto k jednání přistoupil i generál Charles de Gaulle, čímž měl být odčiněn francouzský podpis na mnichovské dohodě. K Československu se vyjádřil, tak, že musí být připraveni být nápomocni ve prospěch celistvosti takového Československa, které bylo před Mnichovem. Chtěl však být důslednější, než byla v této věci Velká Británie. Prvotní návrhy ze strany Francie však nebyly pro Československo nijak příznivé, protože vycházely ze stanoviska Velké Británie. Proto dne 22. září 1942 byl připraven text dokumentu, který se odehrával mezi de Gaullem a exilovým premiérem Šrámkem. Francie se tak vyjádřila tak, že zavrhuje mnichovskou dohodu a pokládá jí tedy za neexistující a neplatnou. Přitom neuznali žádné

---

⁸⁸ KUKLÍK, Jan. NĚMEČEK, Jan. *Cesta k odznamenání Mnichova za druhé světové války. Mnichovská dohoda: Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha: Karolinum, 2004. str. 134

⁸⁹ KUKLÍK, Jan. NĚMEČEK, Jan. *Dlouhé stíny Mnichova. Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Praha: Auditorium, 2011. str. 168

⁹⁰ TÁBORSKÝ, Eduard. *Naše věc: Československo ve světle mezinárodního práva za druhé světové války*. Praha: Melantrich, 1946. str. 52

⁹¹ Tamtéž str. 52-53

⁹² KUKLÍK, Jan. NĚMEČEK, Jan. *Dlouhé stíny Mnichova. Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Praha: Auditorium, 2011. str. 170

územní změny, které se týkaly Československa, které nastaly v roce 1938 či později.⁹³ Francie tak zavrhlá mnichovskou dohodu a jakékoli akty s ní související již od jejího samotného podepsání. Francie v čele s de Gaullem si od tohoto kroku slibovala větší vliv ve střední Evropě, protože Československo považovala za významného hráče v této oblasti.

Stanovisko Francie však bylo trnem v oku polské straně, která proti němu ostře protestovala. Protest Polska se setkal s úspěchem a nový ministr zahraničí Pleveln začal hovořit o dohodě mezi dotčenými státy. Reakce polské strany přinesla reakci francouzského zahraničního odboje, který se již dále odmítal vyjadřovat k oduznání mnichovské dohody. Nicméně v roce 1944 se de Gaulle sešel s Benešem, aby vyřešili vzniklou situaci. Generál prohlásil, že výměnou dopisů z roku 1942 vzniklo opět spojení mezi Československem a Francií, které bylo mnichovskou dohodou přetrženo.

Postup československé vlády tak byl uznán po vylodění v Normandii dne 10. června 1944 i britskou stranou, která uznala prozatímní francouzskou vládu. Tento krok Velké Británie způsobil, že se Francie rozhodla k problematice okolo mnichovské dohody znovu vyjádřit. V průběhu června 1944 se obě strany, československá i francouzská dohodly, že podrobnější úpravy si dohodne Beneš s de Gaullem sám. Stalo se tak 8. června v Londýně, nicméně ke konečnému řešení došlo až 22. srpna 1944 v Alžíru, kde to bylo uveřejněno de Gaullem a následně v Londýně Dejeanem, Masarykem a Šrámkem. V těchto místech tedy byla podepsána československo-francouzská deklarace, v níž se psalo, že obě strany berou mnichovské dohody jako neexistující a neplatné, i se všemi jejich následky, které měly. Tato deklarace měla za následek obnovení spojení obou zemí, tak jak existovalo před podpisem mnichovské dohody.⁹⁴

4.3.3 Postoj k platnosti a neplatnosti mnichovské dohody ze strany

Itálie

Po francouzské deklaraci podepsané v srpnu 1944 byla na řadě Itálie. Nemohlo se tak stát dříve, než padne Mussoliniho fašistický režim, který byl za podpis mnichovské dohody zodpovědný. Jednání o oduznání mnichovské dohody začaly v Ženevě a pokračovaly v Římě. V Římě byla tato otázka řešena v gesci

---

⁹³ Tamtéž str. 189-190

⁹⁴ Tamtéž str. 189-193

italského ministerstva zahraničí. Italští diplomaté se domnívali, že vztahy s Československem mohou mít pro Itálii v budoucnu velký význam. Význam byl viděn především v obchodu, protože český průmysl by mohl být spojen se světem přes italský přístav v Terstu.

Dne 26. září 1944 se italský ministr zahraničí Carlo Sforza vyjádřil k celé věci mnichovské dohody, kdy oznámil československému zástupci, že italská vláda pokládá mnichovskou dohodu za neplatnou od jejího počátku, tedy od podpisu 29. září 1938, a také všechny související akty. Kromě mnichovské dohody pokládala za neplatnou i vídeňskou arbitráž z 2. 11. 1938, protože tato politika fašistického režimu je proti zásadám Itálie. Označil tyto dohody za zradu smýšlení a vůle italského lidu, protože tento lid vždy chtěl dobrou spolupráci s Československem v zájmu svobody a míru v Evropě.⁹⁵ Oduznání mělo za výsledek poměrně dobré vztahy mezi Československem a Itálií, zejména i kvůli tomu, že Československo se nikdy nestalo zájmem zahraniční politiky Itálie.⁹⁶

4.3.4 Postoj platnosti a neplatnosti mnichovské dohody ze strany Německa

Oduznání mnichovské dohody se očekávalo také od posledního signatáře, od Německa. Nicméně k uzavření dohody nedošlo, protože nejdříve byla uzavřena mírová smlouva s Maďarskem, které dne 10. 2. 1947 uznalo pouze neplatnost Vídeňské arbitráže, která pouze vycházela z mnichovské dohody. Až po druhé světové válce, kdy vznikla Německá demokratická republika, se vyjádřila vláda tohoto nově vzniklého státu k situaci v Československu a Polsku. Společnou deklaraci podepsali 23. 7. 1950, kdy Československo i Německá demokratická republika prohlásili, že ani jeden ze států nemá žádné územní nároky a že odsun Němců z Československa je spravedlivý a je definitivní. Podrobnější Smlouva o přátelství, podepsaná v březnu 1967, se vyjadřovala k počáteční neplatnosti mnichovské dohody. Shodli se, že mnichovská dohoda byla hrozbou útočné války s následným použitím násilí proti Československé republice, a že je podle mezinárodních pravidel nepřijatelná.

---

⁹⁵ Tamtéž str. 193-194

⁹⁶ KUKLÍK, Jan. NĚMEČEK, Jan. *Cesta k odduznání Mnichova za druhé světové války. Mnichovská dohoda: Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha: Karolinum, 2004. str. 144

Druhá země, která byla nástupcem Třetí říše, tedy Německá spolková republika nechtěla platnost mnichovské dohody oduznat. Toto oduznání přišlo až v březnu 1966, v Bonnské mírové nótě, ve které se jasně hovořilo, že mnichovská dohoda byla roztrhána a již nemá žádný význam. Spolková republika se v dalších letech snažila o zlepšování vztahů s východním blokem, a proto byla 11. 12. 1973 podepsána Smlouva vzájemných vztahů mezi ČSSR a Německou spolkovou republikou.⁹⁷

---

⁹⁷ KOPAL, Vladimír. *Počáteční neplatnost mnichovské dohody. Právník: The Lawyer = Le Juriste = Der Jurist = Jurist: teoretický časopis pro otázky státu a práva*. Praha: Antonín Renn, 1971. roč. 110, č. 9, str. 734-735

5. Dekretální normotvorba prezidenta republiky

Dekrety prezidenta republiky jsou významnou součástí českého právního řádu. Jak již bylo řečeno výše, Československá republika právně nezanikla roku 1939, ani obsazením, ani vznikem Slovenského štátu. Nicméně přestala v podstatě existovat fakticky, protože byla v područí cizí moci.⁹⁸ Prezident Beneš se postavil do čela „druhého československého odboje“ a protestoval proti vytvoření Protektorátu Čechy a Morava. Podle teorie právní a politické kontinuity však nepřestala existovat jako subjekt mezinárodního práva, ale byl zde problém v tom, že neměla vládní orgány, které by ji v mezinárodních vztazích zastupovaly.⁹⁹ Vše se mohlo začít odehrávat až po vypuknutí druhé světové války, až poté co byl Československý národní výbor přesunut do Londýna.¹⁰⁰ Kromě exilové vlády zde fungovala i státní a právní rada.

Státní rada byla poradním orgánem prezidenta republiky a také prozatímního státního zřízení v emigraci. Tato státní rada byla zřízena dekretem č. 1/1940 Úředního věstníku čsl. Tento dekret však byl podepsán později až ústavním dekretem č. 2/1940 o prozatímním výkonu moci zákonodárné. Státní rada měla být jakýmsi prozatímním státním parlamentem. Mohla mít až 41 členů. Nicméně v roce 1945 byla Státní rada zrušena. Prvním předsedou byl R. Bechyně a následně od roku 1941 P. Maxa.¹⁰¹

Právní rada byla vytvořena v roce 1942, a byla poradním a kvazisoudním orgánem. Měla za úkol podávat právní posudky na připravované normativní akty exilového státního zřízení. Dále také posuzovala stížnosti československých občanů proti orgánům tohoto exilového zřízení. Podílela se tak významným způsobem na tvorbě dekretů prezidenta, ale také zákonodárství.¹⁰²

---

⁹⁸ RICHTER, K. *Bez démonů minulosti. Česko-německé vztahy v osudových okamžicích společné minulosti*. Praha: nakladatelství Rodiče, 2003. str. 94-99

⁹⁹ JECH, K., KAPLAN, K. *Dekrety prezidenta republiky 1940 - 1945*, Brno: nakladatelství Doplněk, 2002. str. 11

¹⁰⁰ KUKLÍK, J. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. In.: JECH, K.: *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty*. Brno.: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a nakladatelství Doplněk, 2003. str. 19-53

¹⁰¹ OTÁHALOVÁ, M., ČERVINKOVÁ, M. *Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943. Acta Occupationis Bohemiae et Moraviae. Díl I*. Praha: Academia, 1966. str. 144

¹⁰² MALÝ, K., SOUKUP, L., ADAMOVIČ, K. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde, 2003. str. 508-509

5.1 Dekretální pravomoc prezidenta republiky

Ve státním exilovém zřízení byla normotvorná činnost prováděna dekrety prezidenta republiky, ústavními dekrety a nařízeními vlády. Dekretem číslo 2/1940 Úř. věst. čs., bylo rozhodnuto o prozatímním výkonu moci zákonodárné, a je to tedy základní dekret prezidenta republiky. V tomto dekretu bylo popsáno, jak se budou v příštích letech vydávat zákony. Podle něj mohly být vydávány nové zákony, měněny nebo rušeny prezidentem republiky s kontrasignací předsedy vlády, případně členy vlády. Tato dekretální pravomoc trvala až do 28. 10. 1945, tedy do ustanovení Prozatímního národního shromáždění.¹⁰³

Dekrety vznikly kvůli situaci v Československu, kdy vlastně nebylo možné svolat nejvyšší zákonodárný orgán Československé republiky - Národní shromáždění. Stalo se tak proto, že na československém území platilo cizí právo a ČSR bylo okupováno. Dekrety tak byly brány jako dočasné řešení ve stavu nouze.¹⁰⁴

Můžeme tak rozlišit ústavní dekret a prezidentský dekret. Ústavní dekret však nemá větší normativní sílu než dekret, který není označen jako ústavní. Ústavní dekret se měl nazývat takový dekret, který zavádí změnu ústavní listiny. V pozdějším dekretu č. 11/1944 Úř. věst. čs. tak bylo přímo stanoveno, že i dekrety prezidenta republiky, které jsou označeny jako ústavní, můžou být změněny nebo zrušeny jiným zákonem.¹⁰⁵ Nicméně prezident nevydával dekrety z vlastní iniciativy. Skoro vždy byly vydávány na návrh vlády, která měla tedy dekretální iniciativu. Beneš vydal celkem 142 dekretů, z toho bylo jen 15 ústavních. Poslední dekrety byly vydány 28. října 1945.¹⁰⁶ V některých pramenech se dokonce hovoří o 143 dekretech prezidenta republiky.¹⁰⁷

Československá exilová vláda se pokoušela o obnovení právního řádu a státních orgánů. S tím jim pomáhal i Sovětský svaz prostřednictvím KSCČ, které mělo stále větší vliv. V důsledku vstupu sovětských vojsk na československé území, byl vydán dekret č. 10/1944 Úř. věst. čsl., o dočasné správě osvobozeného

---

¹⁰³MALÝ, K., SOUKUP, L., ADAMOVÁ, K. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde, 2003. str. 508-509

¹⁰⁴GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa*. Praha: Karolinum, 2005. str. 433

¹⁰⁵JECH, K., KAPLAN, K. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945. Dokumenty*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a nakladatelství Doplněk, 2002. str. 93-94

¹⁰⁶GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa*. Praha: Karolinum, 2005. str. 434

¹⁰⁷MANDLER, E. *Benešovy dekrety - proč vznikaly a co jsou*. Praha: Libri, 2002. s. 13

území Československé republiky. Správu osvobozeného území vedl vládní delegát, který se měl řídit dekrety prezidenta republiky a exilovou vládou, ale také mohl vydávat prozatímní vládní nařízení schvalované následně vládou. Delegát mohl dále zajišťovat osoby, které se dopustily kolaborantství nebo zrady proti republice. Tento úřad zanikl, když československá vláda přišla na osvobozené území.¹⁰⁸ Vládním delegátem se stal sociální demokrat F. Němec.

Nejdůležitějším dekretem tehdejší doby se tak stal dekret č. 11/1944 Úř. věst. čs., o obnovení právního pořádku. Platil dočasně jen v českých zemích, finální podobu dostal až zákonem Národního shromáždění č. 12/1946, kterým se schvalují, doplňují a mění předpisy o obnovení právního pořádku, ze dne 19. prosince 1945. Bylo zde mimo jiné uvedeno, že předpisy vydané po 30. září 1938, tedy v době nesvobody, nejsou součástí právního řádu. Přechodně však mohly být užívány předpisy, které nebyly v rozporu s československou ústavní listinou. Nebylo však možné použít předpisy z občanského, rodinného, a trestního práva procesního. V Hlavě druhé tohoto dekretu se hovořilo o individuálních správních aktech a soudních rozsudcích. Tyto akty a soudní rozsudky mohly být změněny či zrušeny, ale pouze na návrh stran, pokud by jim přišlo, že se přičí ústavní listině.

Co se týkalo trestních rozsudků, tak byly prohlášeny za nicotné ty rozsudky, kterými byl někdo odsouzen za trestný čin, který však nebyl trestný podle československého práva, nebo takové trestné činy, kterými se někdo snažil dosáhnout osvobození Československé republiky. V Hlavě čtvrté bylo určeno, které orgány mohou dále dočasně působit i po osvobození. Dne 4. května 1945 tak oficiálně skončila doba nesvobody.¹⁰⁹

5.1.1 Příprava a vydávání dekretů prezidenta republiky

Jak již bylo řečeno, exilová vláda se významně podílela na přípravě dekretů prezidenta republiky. Návrhy dekretů tak vznikaly především v jednotlivých ministerstvech, ale i v různých meziministerských expertních komisích. Před schválením musel každý dekret projít tzv. připomínkovým řízením, které mělo na starosti Předsednictvo ministerské rady. Ministerstva následně dekrety rozeslala na příslušné ústřední úřady prozatímního státního zřízení, ale i ostatním minister-

---

¹⁰⁸ MALÝ, K., SOUKUP, L., ADAMOVIČ, K. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde, 2003. str. 513

¹⁰⁹ Tamtéž str. 514

stvům k seznámení. Na vypracování připomínek nesmělo být méně než čtrnáct dní. Konečné znění osnovy dekretu mělo být posláno Předsednictvu ministerské rady, a to s dostatečným předstihem. Pak teprve mohlo dojít k diskusi ve vládě. Když dekret vláda schválila, musel být dekret zaslán prezidentovi k podpisu.

Do roku 1944 se při přípravě dekretů E. Beneš příliš neangažoval, nicméně později se začal scházet s jednotlivými ministry, aby s nimi dekrety projednal. Častokrát také vyslal svého tajemníka E. Táborského, aby se na konkrétní přípravě dekretu podílel spolu s vládou. Od roku 1942 se začala na přípravě dekretů podílet také Státní rada, po tom, co byly změněny dva ústavní dekrety právě o Státní radě. Státní rada byla jediným orgánem prozatímního státního zřízení v exilu, který se původně na vydávání dekretů přímo nepodílel.¹¹⁰ Od roku 1943, po další novele, byla osnova dekretu předkládána vládou přímo výborům Státní rady. Tento výbor pak stanovil pro každou osnovu svého zpravodaje. Pokud se jednalo o státním rozpočtu, nazýval se tento zpravodaj generálním zpravodajem.¹¹¹

Od roku 1942 byly přípravy doplněny ještě o posouzení Právní radou. Jednali především o ústavních dekretech o obnovení právního řádu, retribučním dekretu a tak dále. Kromě Právní rady se na přípravě dekretů podílely také zvláštní expertní komise. Tyto expertní komise byly tvořeny právníky. Zvláštní expertní komisi vedl předseda A. Procházka a místopředsedové. Z její činnosti vzešlo 5 regionálních skupin - česká, slovenská, polská, maďarská a německá a později ještě dvě podkomise. Jedna podkomise byla pro zpracování a posuzování zákonů vydaných za doby okupace a druhá podkomise byla pro zpracování slovenských zákonů a nařízení.

Hlavním úkolem exilového státního zřízení tak bylo vyjádření teorie continuity Československé republiky, kterou prosazoval Beneš. Dále také vyřešení předmnichovského a potažmo pomnichovského právního vývoje. Z tohoto úkolu také vzešel ústavní dekret o obnovení právního pořádku, označený za tzv. první zákon.¹¹²

---

¹¹⁰ KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 – 1945*. Praha: Karolinum, 1998, str. 63-64

¹¹¹ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. "Benešových dekretů": dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. Praha: Linde, 2002, str. 76-80

¹¹² Tamtéž str. 80-82

Ministr vnitra Slávik navrhl vypracování návrhu, který se měl týkat toho, jak bude zákonodárná moc fungovat na osvobozeném území, ale také chtěl zásadní změnu vydávání dekretů. Se svým návrhem následně uspěl. Byla tak vytvořena legislativní komise sestávající z ministra spravedlnosti, ministra vnitra, ministra hospodářské rekonstrukce, ministra sociální péče a státního ministra.

Další odbornou komisí pro vydávání dekretů byla komise, která se měla zabývat vytvořením dekretu o potrestání válečných zločinců, kolaborantů a zrádců. Kromě této byly ustanoveny i další. Například komise pro oblast národního hospodářství, nebo také další komise s ekonomickou tematikou.

Nejdůležitější podkladové materiály týkající se prezidentských dekretů měl na starosti také tzv. Studijní ústav vedený J. Císařem. Tento ústav například připravoval podkladové materiály k rozhodnutí o otázce občanství, národnosti jak Maďarů, tak Němců a také se zabýval otázkou odsunu. Zabýval se však také ekonomické otázky. Kromě již zmíněných skupin byla vytvořena i tzv. Studijní skupina, vytvořená v roce 1941, která měla za úkol připravit obnovu předmnichovského státního aparátu po válce, a za použití zahraničních armád. Později byla tato skupina přetvořena na Štáb pro vybudování branné moci, a podílela se tak na obnově armády, zajištění státních hranic, a za provedení odsunu Maďarů a Němců.¹¹³

Neméně důležitou roli měly i mezispojenecké komise, které měly vliv na Československé zákonodárství, a byli jimi například nizozemské, polské, nebo belgické návrhy. Jednou důležitou mezispojeneckou komisí byla také komise pro potrestání válečných zločinců. Nicméně poválečné zákonodárství bylo probíráno i na londýnském Královském institutu mezinárodních vztahů nebo na Oxfordu, nebo na London International Assembly. Poslední zmiňovaná nevládní organizace vytvořila 5 podkomisí - pro válečné zločiny, propagandu, organizaci a bezpečnost, ekonomikou a sociální rekonstrukci, a vědy a vzdělávání. Československo se účastnilo prostřednictvím svého ministerstva vnitra.¹¹⁴

---

¹¹³ Tamtéž str. 82-84

¹¹⁴ Tamtéž str. 84-86

Od dubna 1945 byly vydávány dekrety, které měly platit i na Slovensku, ale pouze po dohodě s e Slovenskou národní radou.¹¹⁵

5.1.2 Košický vládní program

Počítalo se s tím, že po osvobození československého území by se tam měly přesunout vrcholné orgány. Bylo to zapotřebí, aby se mohl po válce uskutečnit Benešův program. Vznikla tak tzv. Národní fronta, která umožnila realizaci jeho programu. Jednalo se o tři strany české a dvě strany slovenské. Za české to byly komunistická, sociální demokraté a lidovci, a národně socialistická. Za slovenské demokratická strana a slovenská komunistická. Tyto strany tak vytvořily první československou vládu.

Ještě dříve než se výše zmíněné událo, se odehrálo Slovenské národní povstání. Stalo se tak v létě 1944, kdy Slovenská národní rada prohlásila, že je jediným vrcholným orgánem zákonodárné a výkonné moci na Slovensku. Tato národní rada se tak stala vrcholným orgánem domácího odboje. Komunisté se tak pustili do vypracování programu na obnovu československé vlády, kterou předložili v Moskvě na jednání zástupců exilových vlád a Slovenské národní rady. Toto jednání se konalo od 22. do 29. března 1945, nicméně se v podstatě nic nedohodlo. K přijetí tohoto programu došlo až 5. dubna 1945 v Košicích, kde československé vládě nezbývalo nic jiného, než komunistický program přijmout. Tento program je znám jako Košický vládní program.

Košický vládní program v podstatě počítal se 3 možnými variantami pro republiku. Buď že se vrátí k první republice před Mnichovem, nebo sovětizace republiky, nebo nová lidová demokratická republika.¹¹⁶ Zařazení sovětizace republiky byl taktickým krokem KSČ. Vláda se také vyjádřila jak je vděčná Sovětskému svazu za pomoc, a také potvrdila nejtěsnější spojení. Zahraničněpolitická orientace se tak přesunula z demokratického Západu na totalitní Východ. Komunisté v podstatě počítali s tím, že se Československá republika stane součástí Sovětského svazu.

Košický vládní program v podstatě hovořil o zániku čechoslovakismu, a o tom, že Češi a Slováci jsou si rovni. Po nařízení Slovenské národní rady č.

---

¹¹⁵ PAVLÍČEK, Václav. *O české státnosti: Úvahy a polemiky - 1) Český stát a Němci*. Praha: Karolinum, 2002. str. 201

¹¹⁶ MANDLER, E. *Benešovy dekrety - proč vznikaly a co jsou*. Praha: Libri, 2002. str. 36-38

30/1945 Sb. a nařízení o zákonodárné moci na Slovensku bylo vyjádřeno, že zákonodárná moc je vykonávána Slovenskou národní radou (na Slovensku) i ve shodě s vládou Československa.¹¹⁷

V jedné kapitole Košického programu bylo dokonce uvedeno, že proběhne konfiskace půdy zrádců a nepřátel, a měli tím na mysli Němce a Maďary. Měly být zavřeny německé školy, a tento program tedy připravoval vyhnání Němců i Maďarů ze země. Dále chtěli souzení a potrestání kolaborantů a zrádců z řad Čechů a Slováků. Měly být zřízeny mimořádné lidové soudy, ale také Národní soud pro zvláštní případy.

„Košický národní program tak počítal s konfiskací majetku:

1. *občanů nepřátelských států*
2. *německých a maďarských občanů Československé republiky, kteří aktivně napomáhali rozbití a okupaci Československa*
3. *ostatních občanů, kteří zradili národ a aktivně podporovali německé a maďarské okupanty*
4. *akciových a jiných společností, v jejichž správě byly osoby z prvních tří kategorií”*

Košický vládní program počítal s republikou národní, českou a slovenskou. Správní základnou měly být národní výbory řízené vládou. Mimo jiné program také zmiňoval závislost státu na Sovětském svazu.¹¹⁸ Ke konci dubna tak byl přijat ústavní dekret č. 3/1945 Úř. věst. čsl., který prodlužoval dekretální pravomoc prezidenta republiky až do doby, než bude ustanoven prozatímní zákonodárny sbor ČSR. Mimo jiné také rušil povinnost prezidenta žádat povolení Státní rady k vydávání takovýchto dekretů. Došlo tak ke zrušení Státní rady a posléze i Rady právní.¹¹⁹

---

¹¹⁷ GRONSKÝ, Ján a HŘEBEJK, Jiří. *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa I. (1918-1945)*. Praha: Karolinum, 1997. str. 242

¹¹⁸ MANDLER, E. *Benešovy dekrety - proč vznikaly a co jsou*. Praha: Libri, 2002. str. 38-43

¹¹⁹ JECH, K., KAPLAN, K. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945. Dokumenty*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a nakladatelství Doplněk, 2002. str. 196

5.2 Vybrané dekrety prezidenta republiky

5.2.1 Trestní dekrety

V poválečné Československé republice byla v tu dobu velmi významná otázka viny a trestu. Vyvstalo to za Protektorátu Čechy a Morava, kdy lidé už pořádně nedokázali rozlišovat mezi nacisty a Němci. Nebyli však špatní jen Němci, ale také kolaboranti a ti, kteří jim šli na ruku. V tu dobu se taky z úst komunistů ozvalo, že velkoburžoazie, ať už průmyslová, agrární nebo finanční se zachovala kolaborantsky, zatímco pracující lid bojoval úspěšně s nacismem. Obyčejní lidé údajně za nic nemohli, jsou stateční a ti co jsou podle nich špatní, si nyní sedí na zámcích, ve velkých podnicích. Košický vládní program se tak trochu přetrafoval do podoby: na prvním místě byli Němci a Maďaři, na druhém místě průmyslová, finanční a agrární velkoburžoazie a v poslední řadě zrádci a kolaboranti. Nemohla tu tedy být kolektivní vina, ale individuální.¹²⁰

Zákony, které byly platné z první republiky, nepřipadaly v úvahu, co se týkalo potrestání viníků z dob okupace. Vzrůstal také zájem na odstranění nepohodlných osob, i z toho důvodu, že si pamatovali některé události z let 1939-1945. Výsledkem těchto úvah se stalo retribuční soudnictví. Již počátkem února 1946 vznikl v Londýně „*dekret prezidenta republiky č. 6/1945 Úř. věst. čsl. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech*“. Tento dekret byl rychle vládou přijat a vznikla jeho další rozšířená verze – „*dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech*“, který byl podepsán v červnu toho roku. Tomuto se říkalo velký retribuční dekret. Pro odlišení je nutné podotknout, že tu byl ještě malý retribuční dekret, kterým však byl „*dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti*“. V té době, kdy vznikly oba retribuční dekrety, vznikl i Národní soud, který měl soudit vysoce postavené funkcionáře, a to jak v trestních věcech, tak ve věcech cti. Ani jeden z těchto dekretů však neměl celostátní působnost, protože na Slovensku měli obdobné nařízení, avšak bylo souzeno jinak. A to tedy vedlo ke značným rozporům.¹²¹

---

¹²⁰ MANDLER, E. *Benešovy dekrety - proč vznikaly a co jsou*. Praha: Libri, 2002. str. 61-62

¹²¹ Tamtéž str. 62-64

Velký retribuční dekret zvýšil trestní sazby doposud mírnější, ale také vytvořil tzv. mimořádné lidové soudy. Ty působily v pětičlenných senátech, kdy předseda musel být soudcem z povolání, zatímco ostatní byli soudci z lidu. Proti jednomu obžalovanému se nesmělo jednat déle jak tři dny. Tyto soudy přinesly zásady trestů na základě retroaktivity, tedy zpětného působení. Retroaktivita vyvolala značnou radikalizaci obyvatelstva.¹²²

5.2.1.1 Velký retribuční dekret

Výše zmíněný retribuční dekret se skládal z 11 zločinů, které byly však rozděleny do čtyř kategorií. Byly jimi: zločiny proti osobám, zločiny proti státu, zločiny proti majetku, a také samostatně stojící udavačství. Trestní sazba se pohybovala od dvaceti let výše, přičemž byl povolen i trest smrti. Velký retribuční dekret řešil i členství v nacistických nebo fašistických organizacích, nebo také řešil občany, kteří podporovali okupaci.

Dekret se v některých trestních věcech vracel k starému rakouskému trestnímu zákoníku z roku 1852, nebo také uherskému trestnímu zákoníku z roku 1878. Dekret mimo jiné postihoval soudce, policisty, ale i jiné veřejné činitele z okupačního období.

Co se týkalo majetkové oblasti, postihoval tento retribuční dekret žhářství, loupež, nebo také poškození cizího majetku. Postihoval také každého, kdo se snažil obohatit nebo se obohatil na úkor státu. Byly také zmiňovány základní zásady *nulla poena sine lege* a *nullum crimen sine lege*, zejména jejich porušení. Zásada *nullum crimen sine lege*, tedy není trestného činu bez zákona, poukazuje na to, že není možné prohlásit jakýkoli čin za protiprávní, až po tom, co byl vykonán. Zásada *nulla poena sine lege*, tedy není trestu bez zákona, poukazuje na to, že není možné zvyšovat tresty za trestné činy po jejich spáchání. Častokrát také docházelo k zabavení části nebo i celého majetku odsouzeného. Tímto velkým retribučním dekretem byl také rozšířen katalog zločinů, na který se měl vztahovat trest smrti a oběšení na veřejnosti.¹²³

Speciálním druhem trestu se stalo pozbytí občanské cti. Mohlo se tak stát na dobu určitou nebo také na neurčito. Odsouzený tak nemohl volit, ani zastávat

---

¹²² Tamtéž str. 63-66

¹²³ FROMMER, B. *Národní očista – retribuce v poválečném Československu*. 1. Praha: Academia, 2010. str. 124

žádný volený úřad, dokonce ztrácel státní vyznamenání i řády. Takováto osoba zbavená cti nemohla vydávat periodický tisk, učit ani vykonávat svobodná povolání.

Proti rozsudku mimořádných lidových soudů, jak jsem již psala výše, nebyl přípustný žádný opravný prostředek. I když byly tresty velice přísné, bylo možné trest zmírnit nebo dokonce prominout.¹²⁴

5.2.1.2 Malý retribuční dekret

Tento malý retribuční dekret se vztahoval na osoby, které se chovaly nepřístojně, urážely národní cítění, nebo vzbuzovaly pohoršení, a to právě v době zvýšeného ohrožení republiky. Malý retribuční dekret tak zavedl i zvláštnosti, jako například, že o vině a trestu rozhodovaly okresní národní výbory. V pravomoci měly například tresty odnětí svobody do jednoho roku nebo také pokuty do jednoho milionu korun, nebo také veřejné pokárání.¹²⁵ Takováto trestní komise byla složená ze 4 členů, každý člen z jedné politické strany.

Byla vydána směrnice, která byla vytvořena k provedení malého retribučního dekretu. V ní byla napsána pravidla pro trestání provinění proti národní cti. Podle této směrnice měly národní výbory rozhodovat tyto věci jakoukoli politickou spoluprací s Němci nebo Maďary, členství ve fašistických organizacích, podpora nacismu, podpora fašismu, podpora antisemitismu, společenský styk s Maďary nebo Němci, týrání nebo terorizování Čechů a Slováků a další.¹²⁶ Mnoho z těchto provinění se nacházelo také ve velkém retribučním dekretu, které byly pro společnost méně nebezpečné. Seznam provinění byl demonstrativní. Bylo tak možné trestat i za další činy, které zde nebyly uvedené.¹²⁷

Na rozdíl od velkého retribučního dekretu se malý retribuční dekret lišil v tom, že proti rozhodnutím trestních komisí okresních národních výborů podle malého retribučního dekretu je přípustné odvolání. Odvolacím orgánem byly Zemské národní výbory v Brně a Praze. Odvolání však nemělo odkladný účinek, nicméně odsouzený se mohl bránit u Nejvyššího správního soudu.

---

¹²⁴ Tamtéž str. 117-137

¹²⁵ KUKLÍK, J. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. In.: JECH, K.: *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940-1945*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a nakladatelství Doplněk, 2003. str. 87

¹²⁶ STACH, J. *Provinění proti národní cti*. Brno: Zář, 1946. str. 25-26

¹²⁷ FROMMER, B. *Národní očista – retribuce v poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010. str. 275

Nevýhodou malého retribučního dekretu bylo, že se obviněný o tom co udělal, dozvěděl až při ústním jednání, a také to, že nemohl nahlédnout do spisu. Pokud chtěl někdo obhajobu, musela mu to povolit trestní komise, a pokud povolila, mohl si přivést tzv. právního poradce. Ten ale nesměl během procesu vůbec vystupovat. Trestní komise si všechny okolnosti zjišťovala sama.¹²⁸ Během té doby bylo projednáno skoro 180 tisíc případů, z nichž byly tři čtvrtiny vyřešeny.¹²⁹

5.2.1.3 Osoby státně nespolehlivé

Osobám státně nespolehlivým se věnoval ústavní dekret prezidenta republiky č. 137/1945 Sb., o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé a současně souvisel s ústavním dekretem č.33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské. Tento dekret se zabýval vazbou a zadržením. Zejména tím, že pokud byl někdo zajištěn úřady (ve vazbě) i přes dobu přípustnou podle zákona, i před nabytím účinnosti dekretu prezidenta republiky, považuje se takového zajištění za platné, s tím, že takovéto osoby nemají ani nárok na náhradu škody. Lhůta zákonného zadržení byla mimo jiné prodloužena ze 48 hodin až na 8 dnů. Doba zajištění se započítávala do celkového trestu odnětí svobody podle malého retribučního dekretu.¹³⁰

Trestní dekrety se prováděly bez diskriminace, bez ohledu na státní příslušnost nebo národnost. Důležitá a stěžejní byla vina individuální.¹³¹

S osobami státně nespolehlivými tak souvisel ještě dekret 126/1945 Sb., o zvláštních nucených pracovních oddílech. V těchto oddílech bylo možné odpykat si část trestu nebo celý trest, který byl stanovený Mimořádným lidovým soudem podle velkého retribučního dekretu. Trestanci neměli nárok na odměnu za práci, protože jejich mzda šla na úhradu škod a připadla tedy státu. Cílem bylo odčinění

---

¹²⁸ STACH, J. *Provinění proti národní cti*. Brno: Zář, 1946 str. 19-20

¹²⁹ FROMMER, B. *Národní očista – retribuce v poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010. str. 289-290

¹³⁰ KUKLÍK, J. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. In.: JECH, K. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940-1945*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a nakladatelství Doplněk, 2003. str. 87-88

¹³¹ WINKLER, P. *Dekrety prezidenta republiky z období 1940-1945*. In: *Právní aspekty odsunu sudetských Němců*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1995. str. 23

válečných škod. Mimo těchto oddílů vznikaly i tzv. sběrná střediska pro německé obyvatele, kteří byli připraveni k odsunu.¹³²

5.2.2 Dekrety konfiskační a znárodnovací

Po válce se strhla vlna tzv. sociální viny, kdy bohatí lidé, šlechta, velkostatkáři a další bohatí byli bráni jako viníci a jejich majetek tak měl být konfiskován. Tedy, že měl připadnout státu. Bohatí lidé údajně zabírali podniky i majetky na úkor chudých. Nicméně toto pojetí bylo velice radikalistické. Vše po válce se mělo stát naším majetkem. Naše školy, naše podniky, naše půda, a toho lze docílit jen jednou věcí, znárodněním. Soukromé se stane veřejným vlastnictvím, tedy vlastnictvím všech. Panovala všeobecná obava, že pokud všechno bude všech, a vláda nebude dbát menšin, bude takto malý stát neudržitelný. Již v roce 1942 se ministr Nečas vyjádřil, že se po válce musí hodnotit více složka práce, a že se musí přihlížet k zájmům celku a nejen k ziskům soukromým. Dále hovořil o plánovaném a řízením hospodářství, kdy měly být také znárodněny doly, doprava, průmysl, elektrárny, ale také Národní banka a vše co se týče peněz a pojišťovnictví.

Konfiskace však nebyla tak jednoduchá. Revoluční lid chtěl rychlejší konfiskaci majetku, stejně tak jako komunisté a sociální demokraté. Obě strany přitom hovořily o tom, že čím rychlejší bude konfiskace, tím lepší. Lidová strana a slovenská demokratická strana sice souhlasila s konfiskací velkých podniků, ale obávala se o osud středních podniků. Příprava těchto dekretů se tedy velice protáhla, než bylo možné přistoupit k podpisu. Prezident tak podepsal čtyři dekrety tohoto druhu:

- Dekret prezidenta republiky č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků
- Dekret prezidenta republiky č. 101/1945 Sb., o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského
- Dekret prezidenta republiky č. 102/1945 Sb., o znárodnění akciových bank

---

¹³² KUKLÍK, J. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. In. JECH, K. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940-1945*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a nakladatelství Doplněk, 2003. str. 71

- Dekret prezidenta republiky č. 103/1945 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven¹³³

Těmito dekrety bylo zkonfiskováno velké množství podniků. Bylo znárodněno přibližně 2119 podniků. Dekretem č. 101 pak byly zestátněny cukrovary, pivovary, lihovary a další. Zestátněním průmyslu byly položeny základy socialistického Československa. Byly tak vytvořeny i další dekrety, o které se mohla opřít socializace Československa. Těmi dekrety jsou: Dekret prezidenta republiky č. 109/1945 Sb., o řízení výroby a Dekret č. 63/1945 Sb. o Hospodářské radě. Tyto dva poslední zmiňované dekrety byly ještě konkrétnější než ty předchozí. Tento socialistický systém, který byl vytvořen, vydržel pětadvacet let.¹³⁴

5.2.2.1 Konfiskace majetku

Dekrety o konfiskaci majetku měly dopadat především na německé a maďarské právnické osoby, ale i na fyzické osoby, které se podílely na válce nebo ty které sloužily nacistům. Tyto dekrety se mimo těchto zmíněných osob dotýkaly také kolaborantů a zrádců bez ohledu na národnost, a spadaly sem i výše zmiňované státně nespolehlivé osoby.¹³⁵

Dekrety č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů a dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, se začaly zmiňovat o osobách německé národnosti. Do této kategorie osob spadaly nejen osoby německé národnosti, ale i švýcarské i rakouské národnosti. Nicméně podle Ústavní listiny z roku 1920 je patrné, že šlo o zásah do vlastnického práva, který mohl podle § 108 odst. 1 ústavní listiny vykonán jen obyčejným zákonem, a dokonce nemusela být poskytnuta žádná náhrada.¹³⁶

Je nutné zmínit se o konfiskaci nepřátelského majetku, která byla provedena dekretem prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy. Podle tohoto dekretu byl konfiskován maje-

¹³³ MANDLER, E. *Benešovy dekrety - proč vznikaly a co jsou*. Praha: Libri, 2002. str. 67-68

¹³⁴ Tamtéž str. 68-73

¹³⁵ WINKLER, P. *Dekrety prezidenta republiky z období 1940-1945*. In. *Právní aspekty odsunu sudetských Němců*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1995. str. 25-26

¹³⁶ Srovnej: § 108 odst. 2 ústavní listiny z roku 1920.

tek nemovitý i movitý, také majetková práva, pokud takovýto majetek ještě byl i po okupaci ve vlastnictví Německé říše, Království maďarského, nebo i právnických osob německé a maďarské národnosti, politických stran, podniků. Dále také fyzických osob německé nebo maďarské národnosti. Z konfiskace byl vyjmut pouze majetek osob, které mohly prokázat, že se zasadily o osvobození ČSR nebo se staly oběťmi nacistického teroru.¹³⁷

Dále se dekrety vztahovaly také na fyzické osoby, které vyvíjely jakoukoli činnost, která směřovala proti bezpečnosti ČSR, podporovaly okupanty nebo byly proti svrchovanosti, celistvosti, nadržovaly poněmčování, nebo se chovaly nepřátelsky k ČSR. Ke konfiskaci těchto osob docházelo přímo ze zákona, a to ke dni 30. 10. 1945, tedy ke dni účinnosti. O konfiskaci rozhodoval vždy příslušný okresní národní výbor, a odvolacím orgánem byl národní výbor zemský.¹³⁸ Podle § 2 dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. byly z konfiskace vyjmuty movité majetky, které byly nutné k uspokojení životních potřeb, nebo k osobnímu výkonu zaměstnání.

5.2.2.2 Znárodnění majetku

Znárodnění majetku se diskutovalo již v londýnském exilu. Následně se v roce 1945 strany Národní fronty dohodly, že znárodnění proběhne ještě před svoláním Prozatímního Národního shromáždění. Jak jsem již naznačila v úvodní kapitole ke znárodnění, k tomuto tématu proběhly politické spory, kdy každá strana si znárodnění představovala jinak. Znárodnění pak následně spadalo pod Ministerstvo pro hospodářskou obnovu.¹³⁹

Jedním ze znárodnovacích dekretů byl dekret prezidenta republiky č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů některých průmyslových podniků. Tento dekret měl za úkol znárodnit veškeré doly, podniky energetického průmyslu, oceláren, železáren atp., které měly nad 500 zaměstnanců. Bylo možné vyjmout některý podnik ze znárodnění (s výjimkou dolů) a to na návrh ministra průmyslu. Ministr průmyslu měl také pravomoc spolu s ministrem financí některý podnik uzavřít nebo ho vyjmout ze znárodnění, pokud jeho provozování nebylo ve veřejném zá-

¹³⁷ Srovnej: § 18 dekretu č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, ze dne 19. 6. 1945.

¹³⁸ Srovnej: Vládní nařízení č. 8/1928 Sb., o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů, ze dne 13. 1. 1928.

¹³⁹ KUKLÍK, J. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“*. Dekrety prezidenta republiky 1940-1945. Praha: Linde, 2002. str. 328

jmu. Dekret vymezoval i co všechno ke znárodnění připadá, jako například patenty, licence, známky, vzory, směnky, cenné papíry, zkrátka vše co k podniku náleží a je jeho příslušenstvím.

Podle dekretu do rozsahu znárodnění patřily naleziště surovin a ložiska. Tyto podniky se pak staly podniky národními, tedy samostatnými právníckými osobami. Stát se tak stal jejich zřizovatelem. Podniky a další majetky se znárodněly za náhradu, která však paradoxně nemohla být přiřknuta Německé říši, ani Maďarskému království, ani dalším německým nebo maďarským právníckým osobám. Výjimku měly jen osoby, které prokázaly věrnost Československu. Logicky mezi ně nemohli patřit zrádci a kolaboranti.

Dalším znárodnovacím dekretem byl dekret č. 101/1945 Sb., o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského. Znárodněval cukrovary, lihovary, pivovary, mlýny. Tento dekret se však nevztahoval na tzv. rolnické akciové pivovary, ani na tzv. výdělková a hospodářská společenstva.

Některé dekrety navazovaly na dekret č. 100/1945, a byli jimi další dva dekrety č. 102/1945 Sb., o znárodnění akciových bank a také dekret č. 103/1945 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven. První zmiňovaný dekret znárodnil banky akciové, které provozovaly bankovní a peněžní obchody a vytvořily se z nich podniky národní. Tyto národní podniky byly posléze zapisovány do obchodního rejstříku. Znárodnění prováděl ministr financí.¹⁴⁰ Druhý zmiňovaný dekret znárodnil soukromé pojišťovny. Postup znárodnění byl podobný jako u akciových bank.¹⁴¹

5.2.2.3 Řešení v problematice školství - Německé vysoké školy

Významné z hlediska Benešových dekretů byla existence německých vysokých škol. Měla se tím na mysli zejména Německá univerzita v Praze, která spolupracovala s nacisty. Proto byl vytvořen dekret prezidenta republiky č. 122/1945 Sb., o zrušení Německé univerzity v Praze. Mělo se tak stát se zpětnou účinností ke dni, kdy byly uzavřeny české vysoké školy (17. 11. 1939). Veškeré zařízení a majetky připadly Univerzitě Karlově. Následně byly zrušeny i německé

---

¹⁴⁰ Tamtéž str. 326-349

¹⁴¹ KUKLÍK, J. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. In. JECH, K. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940-1945*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a nakladatelství Doplněk, 2003. str. 66

technické vysoké školy v Brně a Praze.¹⁴² Později na to vyšel i výnos ministerstva školství o prozatímním uzavření jakýchkoli německých škol. Týkalo se to všech škol, kde se vyučovalo v německém jazyce. Následoval další výnos, který hovořil o neuznání zkoušek a studia, a jiných hodnotí získaných na takovýchto školách. Tito občané německé nebo i maďarské národnosti tak byli často odebráním odsouzeni k podřadné práci.¹⁴³

5.2.3 Odsun německého obyvatelstva

Řešení otázky odsunu německého obyvatelstva a zbavení občanství bylo jednou z hlavních otázek. Vláda chtěla odsunout Němce a Maďary, protože se provinili proti českému národu, a z toho důvodu mají být zbaveni i státního občanství. Samotný Edvard Beneš se nechal slyšet, že je potřeba vylikvidovat zejména Němce z Československa a odgermanizovat vlast. Nicméně po těchto slovech se českoslovenští politici vyjádřili, že se tyto kroky musí odehrát humánně a spořádaně.

Nicméně byl zakázán pohyb německého obyvatelstva mimo domovské obce, navštěvovat veřejná zařízení, používat hromadné dopravní prostředky, ale také zákaz vycházení v nočních hodinách. Další podmínky následovaly. Němci směli nakupovat nebo navštěvovat lékaře jen ve vymezených hodinách, odevzdat jízdní kola a radiové přijímače. Museli nosit označení buď bílou, nebo žlutou páskou, a dostávali potravinové přiděly. Dokonce se osoby německé národnosti musely přemisťovat do táborů.¹⁴⁴

Během července a srpna 1945 se konala konference v Postupimi, kde se dohodlo (Velká Británie, USA, SSSR), že bude potřeba odsunout německé obyvatelstvo, které stále zůstává v ČSR, Maďarsku a Polsku. Z této konference tak vyplývá, že se má odsunout veškeré obyvatelstvo.¹⁴⁵ Postupně mělo být odsunuto asi 2,5 milionu Němců a to v období do jednoho roku.

---

¹⁴² MÍŠKOVÁ, A. *Německá univerzita v Praze 1918–1938. Německá univerzita za druhé světové války*. In HAVRÁNEK, J., POUSTA, Z. *Dějiny Univerzity Karlovy. IV. díl. 1918–1990*. Praha: Karolinum, 1998. str. 213-231

¹⁴³ Lidovky. *Návrh odškodnění občanů německé národnosti v České republice. Historický exkurz* (<http://bohumildolezal.lidovky.cz/texty/u063-09.htm>, 3. 3. 2018).

¹⁴⁴ KUČERA, J. *Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945-1946*. Praha: Ústav dějin střední a východní Evropy ČSAV, 1991. str. 11

¹⁴⁵ CHURAN, M. *Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost*. Praha: Libri, 2001. str. 157

Odsuny začaly počátkem srpna 1945, přičemž odsun byl nepřipravený a německé obyvatelstvo se tak setkalo velmi tvrdými podmínkami. Odsunové akce byly prováděny armádními jednotkami, správními úřady, ale i různými skupinami československého obyvatelstva.¹⁴⁶ Na následky vyhnání zemřelo téměř 19 tisíc Němců a násilnou smrtí zhruba 6 tisíc lidí.

Kromě překotného a divokého odsunu, se odehrál i organizovaný odsun. Dokonce byly zlegalizovány zločiny páchané na německém obyvatelstvu a to zákonem č. 115/1946 Sb., o právnosti jednání souvisejících s bojem o znovunabytí svobody Čechů a Slováků. Podle tohoto zákona je spravedlivé, že se odehraje tato odplata za činy okupantů, a tudíž to není bezprávné.

5.2.3.1 Organizovaný odsun a pozbytí občanství

Pro vykonání odsunu bylo nutné zjistit národnost jednotlivých obyvatel. Proto byl vydán dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské. Ministerstvo národní obrany tek přišlo s návrhem, podle kterého by státní občanství ztratily všechny osoby s jinou než slovenskou, českou nebo rusínskou národností, kterou měly k 29. 9. 1938. Důkazní břemeno tak bylo na každém jednotlivci.¹⁴⁷ Nicméně tento ústavní dekret vlastně ani nedefinoval pojem německé národnosti. Je však patrné, že Němci získali spolu s odtržením pohraničí i německou státní příslušnost.

Tento dekret se však nevztahoval jen na Němce, ale také na Slováky a Čechy, kteří se v době ohrožení republiky ucházeli o udělení německé státní příslušnosti, a to z vlastní vůle. Pokud k tomu byli donuceni, muselo jim Ministerstvo vnitra schválit osvědčení o národní spolehlivosti. Toto osvědčení vydával okresní národní výbor. Posuzování žádostí o osvědčení však bylo velice přísné.

Například vdané ženy a děti se posuzovaly samostatně. Často se tak stávalo, že manžel Němec ztratil své občanství, ale manželka Češka (Slovenka) niko-

---

¹⁴⁶ KUČERA, J. *Odsun nebo vyhnání? Sudeťští Němci v Československu v letech 1945-1946*. Praha: Ústav dějin střední a východní Evropy ČSAV, 1991. str. 13

¹⁴⁷ VON ARBURG, A., STANĚK, T. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů. Díl II. Svazek 1. Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2011. str. 85

liv.¹⁴⁸ Často se také stávalo, že některé děti ztratily československé státní občanství, aniž by toto občanství ztratil jeden z rodičů. To znamenalo rozdělení celých rodin. Až s novým zákonem č. 34/1954 Sb., kterým některé osoby nabývají československého státního občanství, bylo stanoveno, že osoby, které občanství takto pozbyly již dříve podle ústavního dekretu 33/1945 Sb., stávají se československými občany. Podmínkou však bylo, že musely tyto osoby mít v době účinnosti tohoto zákona z roku 1953, bydliště na území Československa.¹⁴⁹

Ústavní dekret č. 33/1945 Sb. spolu s dalšími předpisy připravil zákonný rámec pro organizovaný odsun Němců. Odsuny se připravovaly převážně v pohraničních oblastech. Jenže v tu dobu se ozývaly negativní reakce ze strany zahraniční veřejnosti. Ministerstvo vnitra také rozhodlo, že by se neměl odsun povolovat osobám, které jsou kvalifikované pracovní síly a také specialisté.

Při odsunu měl být nahlášen počet Němců ve sběrných střediscích, kteří měli být vystěhováni okamžitě, stejně tak jako osoby, které neměly zrovna práci. Nicméně evidence a třídění německého obyvatelstva byla velmi nepřehledná.¹⁵⁰ Odsun Němců měl být řízen ministerstvem vnitra, a provádět jej měly příslušné národní výbory ve spolupráci s bezpečnostními složkami, osidlovacími úřady atd. Samotné ministerstvo vnitra mělo vybírat Němce do jednotlivých kategorií odsunů, přes veškerý postup až do vypravení transportů.

Ke konci roku 1945 vydalo ministerstvo vnitra oběžník, podle něhož se řídilo vysídlování, a mělo být odlišné od předchozího. Přičemž se v něm zdůrazňovala opět humánnost. V oběžníku bylo podrobně rozepsáno, na jaké německé občany se odsun vztahuje. Například se odsun neměl vztahovat na osoby, které byly ve smíšeném národnostním manželství.

Každá osoba si při odsunu směla vzít 30 kg zavazadlo, a také zásobu potravin na 7 dní. Osoba, která má být odsunuta musí být oblečena, obuta, a musí mít u sebe dokumenty. Nutná byla také zdravotní prohlídka. Kromě osobních věcí

---

¹⁴⁸ STANĚK, T. *Odsun Němců z Československa 1945-1947*. Praha: Academia a Naše vojsko, Praha, 1991. str. 102

¹⁴⁹ WINKLER, P. *Dekrety prezidenta republiky z období 1940-1945*. In. *Právní aspekty odsunu sudetských Němců*. 1. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1995. str. 24

¹⁵⁰ STANĚK, T. *Odsun Němců z Československa 1945-1947*. Praha: Academia a Naše vojsko, 1991. str. 110

(snubní prsteny) se nesmělo nic vyvážet, zejména drahé kovy, šperky, peníze, cenní papíry a další.¹⁵¹

Nastala konečná fáze odsunu, který byl zahájen 25. 1. 1946 a došlo tedy k prvnímu odsunu. Další odsun do sovětské okupační zóny se uskutečnil v červnu 1946. Němcům se odsun oznámil tak, že se shromáždili na určitém místě a tam jim bylo sděleno místo i čas, kde proběhne finální kontrola a zařazení do transportu. Na finálním shromáždění proběhla kontrola zavazadel, ale také prohlídka osobní. Při organizovaném odsunu bylo odsunuto do amerického pásma přes milion osob německé národnosti, a do sovětského pásma necelých 700 tisíc lidí.¹⁵²

---

¹⁵¹ Tamtéž str. 112-113

¹⁵² KUČERA, J. *Odsun nebo vyhnání? Sudeští Němci v Československu v letech 1945-1946*. Praha: Ústav dějin střední a východní Evropy ČSAV, 1991. str. 26-30

6. Dekrety prezidenta republiky po roce 1989

Rok 1989 přinesl mnoho změn, nicméně diskuse nad Benešovými dekrety byla stále aktuální. Objevovaly se totiž názory, že by měly být zrušeny a také byla zpochybňována jejich platnost. Týkalo se to především zákonů, které řešily konfiskaci majetku Němců a Maďarů, ale také jejich odsun. Proto v roce 1995 vydal Ústavní soud České republiky náleží 5/1995 Sb., kterým byl zamítnut návrh na zrušení dekretu prezidenta republiky o konfiskaci majetku Němců a Maďarů.¹⁵³

O tomto dekretu 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondch národní obnovy, byl vydán náleží Ústavního soudu. V náleží z roku 1995 je psáno, že pokud se střetne demokratický a totalitní systém, tedy konflikt Německa s Československem, nebylo možné jinak řešit situaci, než právně tím násilným opatřením. Podle Ústavního soudu byl takovýto krok v souladu s hodnotami a preambulí Ústavy z roku 1920, která jasně vyjadřovala zabezpečení svobody pro další pokolení. Mimo jiné tento náleží Ústavního soudu došel k názoru, že v době svého vydání, byl dekret jak legálním tak legitimním aktem. Ústavní soud se také zmínil, že dekret je již více než 40 let starý, splnil svůj účel a v současné době již nezakládá právní vztahy, a nemá tedy konstitutivní charakter.¹⁵⁴

V roce 1997 byla mimo jiné podepsána Česko-německá deklarace o budoucím vývoji a vzájemných vztazích. Obě země se zavázaly, že budou nápomocné jedna druhé a že budou respektovat své právní řády.¹⁵⁵

Objevily se i požadavky na zrušení Benešových dekretů, zejména ze strany Němců. Již v roce 2002 vyzval bavorský premiér E. Stoiber Českou republiku k odstranění dekretů. Jenže právě v roce 2002 Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR odhlasovala, že Benešovy dekrety jsou i nadále součástí právního řádu. A za to od Soibera sklídila velkou kritiku. Na to reagovalo i Rakousko, které se domnívalo,

---

¹⁵³ Totalita (2009). *Benešovy dekrety* (http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_benese_dekr.php, 11. 3. 2018).

¹⁵⁴ Parlament České republiky - Poslanecká sněmovna (1995). *Náleží Ústavního soudu České republiky 5/1995 Sb.* (<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/na1995.html>, 11. 3. 2018).

¹⁵⁵ Euroskop. *Přehled základních informací o dekretch prezidenta Edvarda Beneše, o nichž se mluví v souvislosti s výjimkou z Listiny základních práv Evropské unie, kterou požaduje prezident Václav Klaus* (<http://www.euroskop.cz/gallery/51/15320-dekrety.pdf>, 11. 3. 2018).

že s platnými Benešovými dekrety nemůže být Česká republika přijata do Evropské unie, protože jsou v rozporu s evropským právem.¹⁵⁶

Evropská unie na tento popud nechala vypracovat posudek týkající se Benešových dekretů. Skupina, která posudek vypracovala, se shodla, že přistoupení České republiky k Evropské unii nevyžaduje zrušení Benešových dekretů.¹⁵⁷

Stejně tak se v roce 2005 objevila stížnost sudetských Němců, kteří požadovali náhradu za konfiskaci svého majetku a majetku předků. Evropský soud pro lidská práva ale stížnost odmítl s tím, že tato stížnost není slučitelná s Evropskou úmluvou o lidských právech, právě proto, že o majetek přišli dříve, než tato úmluva v České republice začala platit.¹⁵⁸

V prosinci 2007 byla podepsána Lisabonská smlouva, která měla v jistém smyslu reformovat instituce Evropské unie ale také její fungování. V platnost vstoupila v roce 2009. Jenže ještě před přijetím smlouvy se začalo opět mluvit o Benešových dekretech. Tehdejší europoslanec Vladimír Železný přišel s tím, že by smlouva mohla umožnit přezkoumání Benešových dekretů. Odborník na ústavní právo V. Pavlíček se však vyjádřil, že není možné smlouvu uplatňovat zpětně. Obával se, že by mohly vzniknout obtíže, kvůli uplatňování nároků na restituce, když Evropská unie zastává princip rovnosti všech občanů Evropské unie.¹⁵⁹ Mimo jiné prezident Václav Klaus požadoval dodatek ke smlouvě, aby nebylo možné prolomit Benešovy dekrety. Chtěl pro Českou republiku stejnou výjimku jakou má i Polsko nebo Velká Británie. Ústavní soud následně uvedl, že vytýkané části smlouvy nejsou v rozporu s ústavním pořádkem, a tak mohl Václav Klaus Lisabonskou smlouvu podepsat.¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ Euroskop. *Přehled základních informací o dekretch prezidenta Edvarda Beneše, o nichž se mluví v souvislosti s výjimkou z Listiny základních práv Evropské unie, kterou požaduje prezident Václav Klaus* (<http://www.euroskop.cz/gallery/51/15320-dekrety.pdf>, 11. 3. 2018).

¹⁵⁷ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety – předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. VSE Praha, Nakladatelství Oeconomica, 2004. str. 253

¹⁵⁸ Euroskop. *Přehled základních informací o dekretch prezidenta Edvarda Beneše, o nichž se mluví v souvislosti s výjimkou z Listiny základních práv Evropské unie, kterou požaduje prezident Václav Klaus* (<http://www.euroskop.cz/gallery/51/15320-dekrety.pdf>, 11. 3. 2018).

¹⁵⁹ Euroskop (2008). *Klaus: Lisabonská smlouva ohrožuje Benešovy dekrety* (<https://www.euroskop.cz/38/9072/clanek/klaus-lisabonska-smlouva-ohrozuje-benesovy-dekrety/>, 11. 3. 2018).

¹⁶⁰ Parlamentní listy (2010). *Prezident Václav Klaus, Benešovy dekrety a Lisabonská smlouva* (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/Prezident-Vaclav-Klaus-Benesovy-dekrety-a-Lisabonska-smlouva-164062>, 11. 3. 2018).

Otázka Benešových dekretů se znovu otevřela před volbou nového českého prezidenta, v roce 2013. Karel Schwarzenberg byl na Benešovy dekrety neustále dotazován, nicméně podle něj jsou dnes již Benešovy dekrety překonané, a majetek zůstane stále bezpečně u svých nynějších majitelů.¹⁶¹ Schwarzenberg byl toho názoru, že dnes by konfiskace a odsun Němců bylo odsouzeno a označeno jako porušování lidských práv, s tím, že by prezident Beneš stanul před Haagským soudem.¹⁶²

Schwarzenberg se tak vyjádřil, že Benešovy dekrety nelze zrušit a že minulost již nelze vrátit zpět. Nicméně kontroverzním výrokem o odstavec výše se jasně vyjádřil k Benešovým dekretům, které pro něj znamenaly hrubý zásah do lidských práv.¹⁶³

Dekrety prezidenta republiky by tak nadále měly zůstat součástí naší historie, s tím, že jejich zrušení “ex nunc”, tedy od počátku, by mělo být nepřijatelné a už jednou provždy měly být zproštěny jakýchkoliv politických debat.

---

¹⁶¹ iDnes.cz (2013). *Benešovy dekrety jsou právně vyhaslé, ujišťoval Schwarzenberg* (https://zpravy.idnes.cz/on-line-rozhovor-s-karlem-schwarzenbergem-fjd-domaci.aspx?c=A130117_165024_domaci_klm, 19. 3. 2018).

¹⁶² Česká pozice (2013). *Spor o sudetské Němce a Benešovy dekrety v roce 2013* (http://ceskapozice.lidovky.cz/spor-o-sudetske-nemce-a-benesovy-dekrety-v-roce-2013-f74-tema.aspx?c=A130124_234213_pozice_92774, 19. 3. 2018).

¹⁶³ iRozhlas (2018). *Duely před pěti lety ovlivnily hlavně nerozhodnuté voliče. Zeman debatoval se Schwarzenbergem čtyřikrát* (https://www.irozhlas.cz/volby/prezidentske-volby-2013-milos-zeman-karel-schwarzenberg_1801181408_ako, 20. 3. 2018).

Závěr

V první kapitole předkládané diplomové práce jsem se zaměřila na teorii právní a politické kontinuity, kde jsem vysvětlila rozdíl mezi materiální a formální kontinuitou, popřípadě diskontinuitou. To znamená, že materiální diskontinuita je jakési odchýlení od současných hodnotových východisek práva. To nicméně neznamena, že by muselo být právo jako takové zničeno. Kdežto formální diskontinuitou je myšlena jakási návaznost pramenů práva. Kontinuita je tak návaznost na předchozí právní předpisy. Vymezení kontinuity bylo pro tuto diplomovou práci velice důležité, protože úzce souvisí s dekrety prezidenta republiky. Protože narušení kontinuity znamená nefunkčnost právního systému.

Kontinuita práva byla řešena již v roce 1918, kdy byl obnoven Československý stát, a následně se otázky kontinuity dostaly do popředí po roce 1939, ale také po roce 1945. V rozsahu, jak ji známe dnes, byla teorie kontinuity zformulována Edvardem Benešem a Eduardem Táborským. Kontinuita byla založena na tom, že Československý stát nikdy nepřestal existovat. Je pro to několik důvodů. Stát musí disponovat územím, obyvatelstvem a státní mocí. Těmito složkami argumentoval i Edvard Beneš. Státní území se sice zmenšilo, ale nezaniklo. A nezaniklo ani tehdy, když bylo okupováno Německem. Co se týče obyvatelstva, to také nezaniklo, naopak se snažilo účastnit se v domácím, ale i zahraničním odboji.

Pro pochopení celé problematiky kontinuity a Benešových dekretů byla potřeba vrátit se k celé historii vzniku Československého státu. Od roku 1918 tedy začaly vznikat nové orgány. V té době se také formovaly vztahy Čechů a Slováků s Němci. Již z této doby se objevily debaty ohledně Sudet, které měly zájem na odtržení a připojení k Velkoněmecké říši. V této době byla také snaha o zrovnoprávnění národů, nicméně otázka jazyková byla stále sporná. Vedly se především debaty na poli politickém, a ve dvacátých letech se zdála být situace poměrně stabilní.

Situace se začala vyostřovat po hospodářské krizi ve třicátých letech, která ovlivnila veškeré obyvatelstvo v Československé republice ale i v Německu. Po té, co se Adolf Hitler dostal k moci, se němečtí zástupci pokoušeli prosadit zákony na ochranu německého obyvatelstva. Českoslovenští zástupci se tak snažili neu-

stále dělat ústupky německé straně, a snažili se vyrovnat rozdíly mezi Českoslováky a Němci. Nicméně i přes všechny tyto faktory byly sudetoněmecké oblasti sužovány bídou, která následně zapříčinila krajní nacionalismus, a poté také spřízněnost s Hitlerem a Henleinem. Henlein se navíc začal poměrně ostře zasazovat o zlepšení postavení Němců v Československu. Beneš se snažil Henleinovými požadavkům vyhovět, ale jemu to stále nestačilo. Nicméně se situace vyostřila natolik, že Německo žádalo odstoupení českomoravského pohraničí, kde žilo více než 3 miliony Němců. Československo se obávalo nejhoršího, války. Proto bylo vytvořeno několik plánů na udržení situace.

Německo stále žádalo odstoupení území, přičemž se mělo zanechat ve stavu, v jakém bylo doposud. Českoslovenští představitelé se obávali selhání infrastruktury ale i hospodářství. Navíc byl vyvíjen nátlak od ostatních mocností na odstoupení území. Výsledkem byla mnichovská dohoda, která byla sjednána bez Československa. A následně byly obsazeny oblasti, které Němci žádali.

Po té, co se konala Mnichovská konference čtyř mocností, se rozhodlo o osudu Československa bez jejich vědomí. Byla podepsána mnichovská dohoda a nadiktovány požadavky z německé strany. Problém byl však v platnosti mnichovské dohody, protože znakem mezinárodní smlouvy je souhlasný projev vůle obou stran. Což se nestalo. Navíc se cizí státy vmísily do věcí svrchovaného státu. Jenže Hitler se domníval, že československo-německá otázka může být vyřešena pouze silou. Problémem bylo, že byla porušena také smlouva z Locarna i Briand-Kellogův pakt, a podle těchto smluv měly být řešeny spory smírnou cestou a také byla válka odsuzována jako nepřijatelná. Bylo také porušeno právo Společnosti národů, které zapříčinilo vystoupení Itálie i Německa z tohoto společenství.

Po událostech v roce 1938 byl prezident Beneš přinucen odstoupit, a to byl právě impulz ke zformování exilové vlády v Londýně. Právě v tomto období začala být zmiňována teorie kontinuity, kdy čeští a slovenští politici tvrdili, že Československo nikdy nezaniklo. Proto se také jejich cílem stala obnova Československého státu v předmnichovských hranicích. Do čela exilové vlády se postavil právě prezident Beneš. Sám se zasazoval o to, aby toto exilové zřízení mělo prezidenta, vlastní parlament a také vládu. Proto se také snažil, aby byla exilová vláda oficiálně uznána mocnostmi. Nebyl to však jednoduchý úkol. Velká Británie se uznání bránila, protože se obávala vlivu Sovětského svazu na Československo. Po

delších peripetiích nakonec byla uznána jak Velkou Británií, Francií, tak Sovětským svazem, Čínou, ale také USA.

Aby mohl prezident Beneš prosadit teorii kontinuity Československého státu, bylo potřeba oduznat mnichovskou dohodu. To se nezdálo jako snadný úkol. Nicméně se podařilo oduznat mnichovskou dohodu jak Velkou Británií, Francií, ale také Itálií. Německo se připojilo až později. První tři zmiňované mocnosti se vyjádřili, že neuznávají jakékoli územní změny, které byly mnichovskou dohodou způsobeny.

Jak jsem již zmínila v diplomové práci, Benešovy dekrety byly nedílnou součástí českého právního řádu. Proto byly vytvořeny orgány, které měly za úkol pomoci s vydáváním dekretů prezidenta republiky. Dle mého názoru byly dekrety poměrně dobře propracované, pokud se zaměřím na dobu, v jaké byly vydávány, ale také v jakých podmínkách v zahraničí vznikaly. Dekrety prezident nevydával jen z vlastní iniciativy, ale především byly vydávány na popud exilové vlády. Dekrety se exilová vláda snažila o obnovení právního pořádku a státních orgánů v Československu.

Když se podívám na postup přijímání dekretů v tomto zřízení, musím říci, že proces byl propracovaný, ale také poměrně zdlouhavý. Musel projít také připomínkovým řízením, rozesílalo se jednotlivým ministerstvům, a až následně mohlo být schváleno vládou. Postupně se do přípravy dekretů začala zapojovat i Státní rada, ale také Právní rada a různé expertní a mezispojenecké komise. Počítalo se také s tím, že po osvobození československého území se tam přesunou také vrcholné orgány. Byly to následně tři strany české a dvě strany slovenské, které vytvořily první československou vládu.

Dekrety jsem rozdělila do několika kategorií. Nejdříve jsem se zabývala trestními dekrety, posléze dekrety konfiskačními a znárodňovacími a nakonec dekrety upravující odsun německého obyvatelstva. V trestních dekretech jsem zdůraznila velký a malý retribuční dekret. Velký retribuční dekret se zabýval několika kategoriemi zločinů, a zvýšil trestní sazby a vytvořil neméně důležité mimořádné lidové soudy. V tomto dekretu byly také popsány jednotlivé trestné činy, ale také speciální druh trestu, a to pozbytí občanské cti. Malý retribuční dekret v podstatě navazoval na předchozí dekret, ale trestní sazby byly nižší. Hlavním rozdílem

však bylo to, že podle malého retribučního dekretu bylo přípustné odvolání proti rozhodnutím trestních komisí okresních národních výborů.

V trestní oblasti se také zmiňují o osobách státně nespolehlivých. Tento dekret se zabýval vazbou a zadržením a s ním byl spojen dekret o zvláštních nucených pracovních oddílech. V těchto pracovních oddílech neměli trestanci nárok na odměnu za práci, protože cílem bylo odčinění válečných škod.

Dekrety konfiskační a znárodňovací se zabývaly tzv. sociální vinou, kdy bohatí lidé, šlechta a další majetní byli po válce bráni jako viníci. Jejich majetek měl být tedy zkonfiskován, a připadnout státu. Vznikly tak čtyři dekrety prezidenta republiky, kterými bylo zkonfiskováno velké množství podniků. Podobně probíhala i konfiskace majetku. Tyto konfiskace se vztahovaly především na německé a maďarské osoby, zejména ty, které se podílely na válce nebo sloužily nacistům. V této souvislosti byl i vydán dekret č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy. Tyto dekrety se vymezovaly na osoby, které vyvíjely činnosti proti Československé republice, nebo třeba podporovaly okupanty.

Následovaly dekrety znárodňovací, podle kterých měly být znárodněny doly, železárny, cukrovary, lihovary, ale také akciové banky. Zmínila jsem se také o uzavření německých škol, neuznávání zkoušek a studia a hodností získaných na takovýchto školách.

Důležitou součástí diplomové práce bych označila odsun německého obyvatelstva. Měli být odsunuti Němci a Maďaři, kteří se provinili proti Československému státu a měli být zbaveni státního občanství. Tyto dekrety byly velice přísné. Němci nesměli vycházet mimo své domovské obce, používat hromadné dopravní prostředky. Němci se dokonce museli přesouvat do táborů. Byl připraven podrobný plán na odsun obyvatelstva. Podmínky pro odsouvané Němce (Maďary) nebyly příznivé. Měli přesně předepsáno, co si mohou vzít s sebou, a co zde musí zanechat. Dokonce jim byla kontrolována zavazadla, zda si nevzali věci, které nesmí.

V poslední části diplomové práce jsem se zabývala hodnotou Benešových dekretů po roce 1989, tedy v dnešní době. Zjistila jsem, že dekrety jsou stále poměrně často diskutované téma, a myslím, že je v pořádku, že zůstávají stále

v povědomí lidí. Debaty se vedly zejména o výše zmíněném dekretu č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, kdy byl vydán dokonce náleží Ústavního soudu. Z nálezů bylo patrné, že nebylo možné situaci řešit jinak, než právě takto násilně. Objevily se také požadavky na zrušení Benešových dekretů, zejména ze strany Němců. S tímto požadavkem se dokonce objevil názor, že s platnými Benešovými dekrety nemůže být Česká republika přijata do Evropské unie. Po vypracování odborného posudku na tuto věc bylo zjištěno, že Benešovy dekrety nebrání přijetí České republiky do Evropské unie.

Jisté obtíže se vyskytly i při podpisu Lisabonské smlouvy, kdy se Václav Klaus obával prolomení Benešových dekretů. To mu však bylo Ústavním soudem vyvráceno. Poslední debata ohledně dekretů se odehrála před prezidentskou volbou v roce 2013 mezi Milošem Zemanem a Karlem Schwarzenbergem. Schwarzenberg se na dotazy vyjádřil, že Benešovy dekrety nelze zrušit. Nicméně dle jeho názoru byly dekrety zásahem do lidských práv.

Seznam literatury

Odborná česká literatura

BENEŠ, Edvard. *Mnichovské dny*. Praha, 1968.

BENEŠ, Edvard. *Paměti. Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství*. Praha: Orbis, 1948.

BENEŠ, Edvard. *Světová válka a naše revoluce*. Praha, 1927.

CESAR, Jaroslav. *Mnichov 1938*. Praha, 1978.

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. 1.vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 1999. ISBN 80-86101-19-3.

FROMMER, B. *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-233-2.

GRONSKÝ, Ján a HŘEBEJK, Jiří. *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa I. (1918-1945)*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-458-6.

GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. I. díl. 1914-1945*. Praha: Karolinum, 2005.

HANS, Hans Henning, HAZDRA, Zdeněk a Lukáš VLČEK, ed. *Mnichov 1938 a česká společnost: sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008.

HITLER, Adolf. *Mein Kampf*. München, 1925.

CHURANĚ, M. *Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost*. Praha: Libri, 2001.

JECH, Karel a KAPLAN, Karel. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945: Dokumenty část I*. Brno: Doplněk, 1995. ISBN 1081-060-1995.

KUKLÍK, J. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. In.: JECH, K.: *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky. Studie a dokumenty*. Brno.: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a nakladatelství Doplněk, 2003.

KRÁL, Václav. *Dny, které otráslly Československem*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1975.

KUBŮ, Lubomír, HUNGR, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007, Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-80-7201-637-2.

KUČERA, J. *Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945-1946*. Praha: Ústav dějin střední a východní Evropy ČSAV, 1991.

KUKLÍK, Jan. NĚMEČEK, Jan. *Cesta k odznamenání Mnichova za druhé světové války. Mnichovská dohoda: Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-264-0923-1

KUKLÍK, Jan, Jan NĚMEČEK a Jaroslav ŠEBEK. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-808-7284-186.

KUKLÍK, Jan. *Londýnský exil a obnova československého státu 1938 - 1945*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN: 80-7184-665-1.

KUKLÍK, J. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“*. Praha: Linde Praha, 2002.

KURAL, Václav. *Češi a Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Karolinum, 2002.

KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství?* Praha, 1993.

MALÝ, K., SOUKUP, L., ADAMOVÁ, K. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde, 2003.

MANDLER, E. *Benešovy dekrety. Proč vznikaly a co jsou*. Praha: Libri, 2002.

MARŠÁLEK, Pavel. *Mnichov a problémy kontinuity československého státu a práva 1938-1945. Mnichovská dohoda: Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-264-0923-1.

MÍŠKOVÁ, A. *Německá univerzita v Praze 1918–1938. Německá univerzita za druhé světové války*. In HAVRÁNEK, J., POUSTA, Z. *Dějiny Univerzity Karlovy. IV. díl. 1918–1990*. Praha: Karolinum, 1998.

Mnichov v dokumentech I., Praha. 1958.

MRÁZEK, J. *Mnichov a jeho důsledky z pohledu mezinárodního práva*. In: *Mnichovská dohoda: Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha: Karolinum, 2004.

NĚMEČEK, Jan, et al. *Od rozpadu Česko-Slovenska do uznání československé prozatímní vlády 1939-1940 : (16. březen 1939 - 15. červen 1940)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1999.

OLIVOVÁ, Věra. *Zápas o Československo 1938*. 2. dopl. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1996. ISBN 80-901733-7-3.

OTÁHALOVÁ, M., ČERVINKOVÁ, M. *Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943. Acta Occupationis Bohemiae et Moraviae. Díl I*. Praha: Academia, 1966.

PAVLÍČEK, V. *O české státnosti. Úvahy a polemiky. Český stát a Němci*. Praha: Karolinum, 2002.

PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu I*. Praha, 1933.

POTOČNÝ, Miroslav. *Mezinárodní právo: zvláštní část*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1996. ISBN 80-7179-088-5.

- READ, Elisabeth F. *Mezinárodní právo a mezinárodní vztahy*. Praha: Orbis, 1926.
- RICHTER, K. *Bez démonů minulosti. Česko-německé vztahy v osudových okamžicích společné minulosti*. Praha: nakladatelství Rodiče, 2003.
- SCHELLE, Karel. *Československé dějiny státu a práva v dokumentech*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0741-9.
- SPIRIT, Michal. Tzv. *Benešovy dekrety - předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomia, 2004. ISBN 80-245-0755-2.
- STACH, J. *Provinění proti národní cti*. Brno: Zář, 1946.
- STANĚK, T. *Odsun Němců z Československa 1945-1947*. Praha: Academia a Naše vojsko, Praha 1991.
- TÁBORSKÝ, Eduard. *Naše věc: Československo ve světle mezinárodního práva za druhé světové války*. 1.vyd. Praha: Melantrich, 1946.
- TÁBORSKÝ, Eduard. *Prezident Beneš mezi Západem a Východem*. Praha: Mladá fronta, 1993.
- VONDROVÁ, J. *Češi a sudetoněmecká otázka 1939-1945 v dokumentech*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1994.
- VON ARBURG, A., STANĚK. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951. Dokumenty z českých archivů. Díl II. Svazek 1. Duben-srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2011.
- WEYR, F. *Československé právo ústavní*. Praha, 1937.
- WINKLER, P. *Dekrety prezidenta republiky z období 1940-1945*. In: *Právní aspekty odsunu sudetských Němců*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1995.

Odborné články

BUDNÍK, Josef. *Kontinuita státu a práva československého. Právník: The Lawyer = Le Juriste = Der Jurist = Jurist: teoretický časopis pro otázky státu a práva.* Praha: Antonín Renn, 1947. roč. 86.

KOPAL, Vladimír. *Počáteční neplatnost Mnichovské dohody. Právník: The Lawyer = Le Juriste = Der Jurist = Jurist: teoretický časopis pro otázky státu a práva.* 1971. Roč. 110, č. 9.

PAVLÍČEK, Václav. *O kontinuitě a diskontinuitě. Právní praxe.* 1993. Roč. 41, č. 5.

PELEŠKA, Zdeněk. *K otázce kontinuity našeho právního řádu 1938-1945. Sborník věd právních a státních.* 1946. Roč. 44-46.

UHLÍŘ, Jan B. *Druhá republika: Stát který nikdo nechtěl. Historický obzor: časopis pro výuku dějepisu a popularizaci dějin.* Praha: SPN, Roč. 14, č. 5-6.

ŽOUREK, Jaroslav. *Proč byla Mnichovská dohoda z roku 1938 od počátku nicotná?. Studie z mezinárodního práva.* Praha: Československá akademie věd, 1968. Roč. 13.

Internetové zdroje

Česká pozice (2013). *Spor o sudetské Němce a Benešovy dekrety v roce 2013* (http://ceskapozice.lidovky.cz/spor-o-sudetske-nemce-a-benesovy-dekrety-v-roce-2013-f74-/tema.aspx?c=A130124_234213_pozice_92774, 19. 3. 2018).

Český rozhled (2012). *Dějiny první republiky* (<http://www.ceskyrozhled.cz/2012/11/dejiny-prvni-republiky.html>, 3. 2. 2018).

Epravo.cz. *Vládní nařízení ze dne 13. 1. 1928 o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů (správním řízení)* (<https://www.epravo.cz/vyhledavani-asp/?Id=10195&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>, 12. 3. 2018).

Euroskop (2008). *Klaus: Lisabonská smlouva ohrožuje Benešovy dekrety* (<https://www.euroskop.cz/38/9072/clanek/klaus-lisabonska-smlouva-ohrozuje-benesovy-dekrety/>, 11. 3. 2018).

Euroskop. *Přehled základních informací o dekretch prezidenta Edvarda Beneše, o nichž se mluví v souvislosti s výjimkou z Listiny základních práv Evropské unie, kterou požaduje prezident Václav Klaus* (<http://www.euroskop.cz/gallery/51/15320-dekrety.pdf>, 11. 3. 2018).

iDnes.cz (2013). *Benešovy dekrety jsou právně vyhaslé, ujišťoval Schwarzenberg* (https://zpravy.idnes.cz/on-line-rozhovor-s-karlem-schwarzenbergem-fjd-domaci.aspx?c=A130117_165024_domaci_klm, 19. 3. 2018).

iRozhlas (2018). *Duely před pěti lety ovlivnily hlavně nerozhodnuté voliče. Zeman debatoval se Schwarzenbergem čtyřikrát* (https://www.irozhlas.cz/volby/prezidentske-volby-2013-milos-zeman-karel-schwarzenberg_1801181408_ako, 20. 3. 2018).

Lidové noviny (1938). *Čtvrté pásmo vyklizeno: Kancléř Hitler na severní Moravě* (<http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:bdc405b0-e5f9-11dc-bfb2-000d606f5dc6>., 20. 2. 2018).

Lidové noviny (1938). *Druhé pásmo se vyklizuje* (<http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:bdc405b0-e5f9-11dc-bfb2-000d606f5dc6> 1938., 20. 2. 2018).

Lidové noviny (1938). *Okupace pokračuje: Korektní postup německého vojska* (<http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:bdc405b0-e5f9-11dc-bfb2-000d606f5dc6>., 20. 2. 2018).

Lidové noviny (1938). *Vyklizování území pokračuje* (<http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:bdc405b0-e5f9-11dc-bfb2-000d606f5dc6>., 20. 2. 2018).

Lidovky. *Návrh odškodnění občanů německé národnosti v České republice. Historický exkurz* (<http://bohumildolezal.lidovky.cz/texty/u063-09.htm>, 3. 3. 2018).

Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna (1945). *Dekret presidenta republiky ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech* (<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/161945.html>, 12. 3. 2018).

Parlament České republiky - Poslanecká sněmovna (1995). *Nález Ústavního soudu České republiky 5/1995 Sb.* (<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/na1995.html>, 11. 3. 2018).

Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna (1920). *Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky* (http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html, 12. 3. 2018).

Parlamentní listy (2010). *Prezident Václav Klaus, Benešovy dekrety a Lisabonská smlouva* (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/Prezident-Vaclav-Klaus-Benesovy-dekrety-a-Lisabonska-smlouva-164062>, 11. 3. 2018).

Totalita (2009). *Benešovy dekrety* (http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_benesedekr.php, 11. 3. 2018).

Vláda (2011). *Období první republiky 1918-1938* (<https://www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf>, 7. 1. 2018).

Resumé

The diploma thesis aims to point out to the continuity of Czechoslovak republic and decree of the president of the republic. In first chapter I dealt with definition of concepts of continuity, discontinuity and how was created. I mentioned that this concept appeared in 1918, but actually was formulated by Edvard Benes in 1939.

The following chapter deals with the historical events, that proceeded the decrees. I started with formation of the Czechoslovak state, and I mentioned the long-standing disagreements between Czechoslovak republic and Germans. The situation was difficult because of huge economic crisis, that has intensified relations between them. Germany wanted to Sudeten territory in Czechoslovak republic.

I also wrote about an acceptance of the Munich Agreement, which was accepted without permission of Czechoslovakia. It was signed by four super powers. This agreement concerned the withdrawal of the territory.

In next chapter I wrote about exile government led by Edvard Benes. The aim of this government was to recovery of Czechoslovak republic. He wanted to great powers to express their views on the Munich Agreement, because it was not valid.

In other chapters I wrote about decrees of the president of the republic. I mentioned criminal, nationalization and confiscation decrees and decrees about transfer of the German population. These decrees was very important and debated today.

In the last part of the diploma thesis I mentioned the decrees after 1989, what kind of debates they were about.